

бярэзка №6

№ 6/2018(1081)

ISSN 0320-7579

Volumen*

Знешні наш аб'ём і аб'ём смутку нашага не павінны складаць неадменнай прапорцыі. Грузная, важкая асоба столькі ж мае права на глыбыню пачуцця, колькі мае яго ўладарка найсубтыльнай у свеце таліі.

Джэйн Осцін, «Довады рассудку»

*Volumen — з нямецкай «аб'ём» — тэма нумара.

Паветраны шарык: забава, транспарт і зброя

Усе з дзяцінства ведаюць самыя простыя цацкі, што па нейкай прычыне могуць лётаць. Спачатку нам падаецца, што іх уздымае невядомая магічная сіла. У пэўным узросце мы разумеем, што тут задзейнічана не чараўніцтва, а фізічныя працэсы і ўласцівасці газаў. І, мабыць, пасля гэтага хтосьці глядзіць на звычайныя паветраныя шарыкі з яшчэ большым захапленнем. А ці ведаеце вы, як чалавецтва выкарыстоўвала гэтыя ўласцівасці? Прапаную зірнуць на самыя цікавыя прылады, якія паднімаліся ў неба.

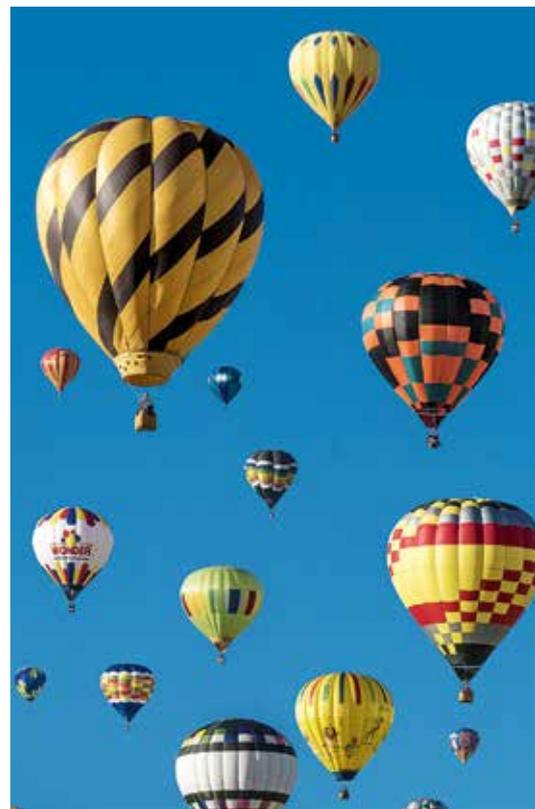

Нябесныя ліхтарыкі

Упершыню лямпы ў папяровай ёмкасці на бамбукавым каркасе ўзгадваюцца ў пісьмовых крыніцах ад III стагоддзя да нашай эры. Першапачаткова яны ўжываліся не дзеля забавы, а ў вайсковай справе! Кітайскія камандуючыя з іх дапамогай ноччу перадавалі сігналы на вялікую адлегласць. А ў жыццеапісанні генерала Чжугэ Ляна нават прыводзіцца выпадак, калі яго «ворагі былі ахопленыя страхам з-за святла ў паветры, думаючы, што боская сіла дапамагла яму». Пасля нябесныя ліхтарыкі пачалі ўжывацца ў рэлігійных мэтах, каб ачысціць душы тых, хто іх запускае. А зараз кожны можа набыць такі ліхтарык і ўпрыгожыць ім свята.

Аэрастат (ці проста паветраны шар)

Людзей па-ранейшаму цікавіла, ці можа такая прылада падняць у паветра груз альбо чалавека. Рашуча крочылі ў гэты бок браты Жосэф і Эцъен Мангальф'е. Пра кітайскія распрацоўкі яны не ведалі і свой шар праектавалі самастойна. Вынік першых спроб у 1782 годзе з-за недасканалай канструкцыі узняўся толькі на 30 метраў. Але распрацоўшчыкі не спыніліся, і ў наступным годзе іх шары ўздымаліся амаль на кіламетр. А эксперыментальны шар з пасажырамі, французамі дэ Раз'е і дэ Арландам, праляцеў цэлых дзевяць кіламетраў і паспяхова сеў. Гэта быў першы выпадак у свеце, калі чалавек лётаў на такую адлегласць. А яшчэ праз год аэрастаты сталі моднымі і запускаліся ледзь не па ўсёй Еўропе. Канструкцыя развівалася, пачалі ўжывацца клапаны, рулі, рэгулюемыя пальнікі і баласт, каб зрабіць палёт кіраваным.

Дырыжабль

Людзям усё больш хацелася ўплываць на тое, куды яны, уласна, ляцяць. І ў 1852 годзе з'яўляецца дырыжабль Анры Жыфара. Ад паветранага шара ён адрозніваецца аэрадынамічнай формай, трыма вінтамі (ці, інакш, прапелерамі) і паравым рухавіком, які іх і круціў. Спраектаваны гэты апарат быў матэматыкам

Жанам Мёнье яшчэ ў часы з'яўлення першых французскіх аэрастатаў, але да таго часу тэхналагічнай магчымасці ажыццявіць праект не было. На дырыжаблях можна было лётаць значна хутчэй і, збольшага, туды, куды трэба, а не куды зносіў вецер. Самы вялікі з дырыжабляў меў 52 метры ў даўжыню. А іх манеўранасць прадэманстравалі француз Альберта Сантас-Дюмон, які ў 1901 годзе на сваім апарце абляцеў Эйфелеву вежу.

Цэпелін

Але дырыжаблі мелі свае недахопы: былі не вельмі рухомыя (у параўнанні з самалётамі), надта вялікія, што патрабавала адмысловых ангараў для захавання. І, галоўная праблема, — ненадзейныя. Тонкую абалонку было лёгка пашкодзіць, што ў небе вяло да кастастрофы. І наступны крок у развіцці паветраплавання зрабілі немцы. Дырыжаблі з цвёрдай абалонкай пачаў праектаваць Фердынанд Цэпелін, у 1899 годзе. Што цікава, першы цэпелін, даўжынёй неверагодныя 128 метраў, будаваўся ў цэху, які плаваў па Бодэнскім возеры. Гэта дазволіла палегчыць запуск важнага апарата. Ну і так, аварыйная пасадка на вадзі атрымалася лягчэйшай. Далейшае развіццё цэпелінаў дазволіла перавозіць па паветры шматтонныя грузы і паспяхова ўжываць апараты ў баявых дзеяннях Першай сусветнай вайны. Вось так развіццё паветраных шароў за дзве з лішкам тысячы гадоў зрабіла поўнае кола, і да іх зноў вярнуліся вяскоўцы. Але ў цяжкіх цэпелінах абавязкова трэба было выкарыстоўваць пажарабяспечныя газы накішталт вадароду. І, як лічаць гісторыкі, менавіта трагічны пажар на пасажырскім цэпеліне «Гідэнбург», у якім загінула 35 чалавек, скончыў эпоху масавага ўжывання аэрастатаў.

Каб пазбегнуць блытаніны ў паняццях, удакладню: кожны цэпелін — дырыжабль і кожны дырыжабль — аэрастат. І ўсё гэта, разам з кітайскімі фанарыкамі, — паветраныя шары на розных этапах развіцця. І, хаця зараз вы часта можаце іх сустрэць, аэрастаты выкарыстоўваюць: для забавы, у вайскавай справе, метэаралогіі і іншых атмасферных даследаваннях. А ў 1985 годзе савецкія аўтаматычныя зонды скінулі два аэрастаты ў атмасферу Венеры. Калі ў наступны раз пабачыце паветраны шарык, падумайце, які ён прайшоў шлях.

Мастакам патрэбныя гледачы

Аліна Простак — мастачка, якая займаецца лінагравюрай, праводзіць майстар-класы і ілюструе «Голема». Пра тое, чаму выбрала такі цяжкі (у тым ліку і фізічна) напрамак творчасці, наколькі патрэбны мастаку талент і ці варта мастацтву быць масавым, Аліна распавядае чытачам «Бярозкі».

— Як вы выбралі мастацтва?

— Нездзе з 3–4 я класа вучылася ў мастацкай школе з архітэктурным ухілам. І заўсёды было імкненне да малявання. Пасля школы

вучылася ў каледжы на спецыяльнасці «дызайн» і не зусім уяўляла, што такое графіка, гравюра. Але ў мяне былі добрыя настаўнікі, якія накіравалі мяне туды, куды трэба. З гэтага ўсё пачалося.

— Чаму менавіта лінагравюра?

— Кожны мастак, калі адчувае ў сабе сілы быць мастаком, шукае тую тэхніку, той матэрыял, у якіх можа найлепш сябе выразіць. Мне найбольш камфортна і цікава менавіта ў гравюры.

— Як гэта — быць маладым мастаком?

— Толькі год таму я скончыла Акадэмію мастацтваў і зараз рухаюся ў некаторых напрамках. Не вельмі хутка, але ў мяне ёсць мэты, якіх рэальна дасягнуць. Паколькі нядаўна я ўступіла ў маладзёжную секцыю Саюза мастакоў, то бліжэйшы план — атрымаць майстэрню і там больш плённа працаваць. Пакуль што я магу толькі працаваць дома, падпітваючыся настроямі блізкіх людзей.

Быць маладым мастаком як мінімум цікава: ты сам для сябе ствараеш магчымасці і мэты, да якіх ідзеш. Паралельна з гэтым табе абсалютна выпадкова трапляюцца цікавыя людзі.

— А ці ёсць глабальная мэта ў вашага мастацтва?

— Гравюрай я займаюся, таму што мне гэта падабаецца. Таксама я адчуваю, што магу развівацца ў гэтым напрамку. Час ад часу я праводжу майстар-класы, сустрэчы, і бачу, што людзям цікава, што яны даведваюцца пра нешта новае. Гэта такая тэхніка, з якой можна ўвесь час эксперыментаваць, дасягаць чагосьці новага, раней для сябе невядомага. Агулам мэта — удасканалвацца і выстаўляцца. Хто б там што ні казаў, выставы патрэбныя мастакам.

— Як вы лічыце, быць мастаком можна навучыцца, ці патрэбны невытлумачальны геній?

— Я бачу два шляхі. Так, ёсць людзі вельмі таленавітыя, геніяльныя, якім, магчыма, неабавязкова вучыцца, у якіх усё атрымліваецца натуральна, само сабой. А ёсць людзі (да якіх адношу і сябе), якія дасягаюць вынікаў дзякуючы мэтанакіраванасці, зацікаўленасці, вялікай колькасці трэніровак, пазнання, навучання. Мастак не можа быць мастаком, калі ўвесь час сябе не трэніруе — няважна, геній ён ці чалавек, якому трэба старацца. Гэтая справа, з якой ты жывеш штодзень, знаходзіцца ў заўсёднай трэніроўцы.

— Для вас гэта праца ці адпачынак?

— І праца, і адпачынак. Праца найперш для цела: выразанне патрабуе шмат фізічных высілкаў. Пасля працы некалькі гадзін могуць балець рукі, спіна, вочы. Але калі бачыш вынік, атрымліваеш вялікае задавальненне, асабліва калі выходзіць тое, што задумвалася.

— Якія эмоцыі пабуджаюць вас да творчасці?

— Зноў жа, ёсць розныя варыянты: ведаю людзей, якія займаюцца графікай пад уплывам станоўчых эмоцый, мяне ж натхняюць перажыванні, расчараванні: я чалавек досыць уражлівы, эмацыйны, сентыментальны. Мне вельмі падабаецца назіраць за людзьмі, іх рэакцыямі, паводзінамі. У асноўным усё, што я раблю, звязана з чалавекам.

Лінагравюра — спосаб гравіравання на ліноліўме, упершыню выкарыстаны ў 1905 годзе. Выява выразаецца на ліноліўме, пакрываецца фарбай і адціскаецца на паперу.

— Ці думаеце вы пра рэакцыю гледача, ствараючы гравюры?

— Першапачаткова не думаю: выпускаю эмоцыі, накопленую і апрацаваную інфармацыю. Калі ёсць гатовая работа, канешне, яе хочацца паказаць. Любому мастаку патрэбны глядач, патрэбна, каб яго працу ацанілі.

— Як я разумею, вы супраць элітарнасці мастацтва?

— Гэтае пытанне мяне часта наведвае. Я стасуюся з вялікай колькасцю людзей, не звязаных з мастацтвам, якія не разумеюць яго — у тым ліку мае бацькі. Шмат маіх сяброў, хто нават павярхоўна датычыцца мастацтва, успрымаюць яго несур'ёзна, думаюць, што гэта хобі, захапленне, але не разумовая, не сур'ёзная праца. Час ад часу я намагаюся з гэтым змагацца, размаўляць — ненавязліва, канешне. Але разумею, што мастацтва сёння не масавае, і я не ведаю, ці хацела б я, каб яно было масавым. Чалавек павінен быць падрыхтаваны да ўспрымання і разумення мастацтва. Як гэтага дамагчыся, я не ведаю. І не кожны, напэўна, гатовы прайсці гэтую падрыхтоўку: кожны мае свае мэты, прыярытэты. Для кагосьці добрае жыццё — па-за мастацтвам.

Мастак і жыццё непадзельныя, цэльныя, і ўвесь час узнікаюць новыя задумы — ад стасункаў з людзьмі, сацыяльных з'яў, усяго нашага наваколля. Мяне збольшага грамадства натхняе і падштурхоўвае да дзеяння, стварэння. Чалавек існуе ў свеце, і ўсе праблемы так ці інакш яго закранаюць.

— Вы разглядаеце варыянт, што кінеце творчасць, пойдзеце працаваць у офіс?

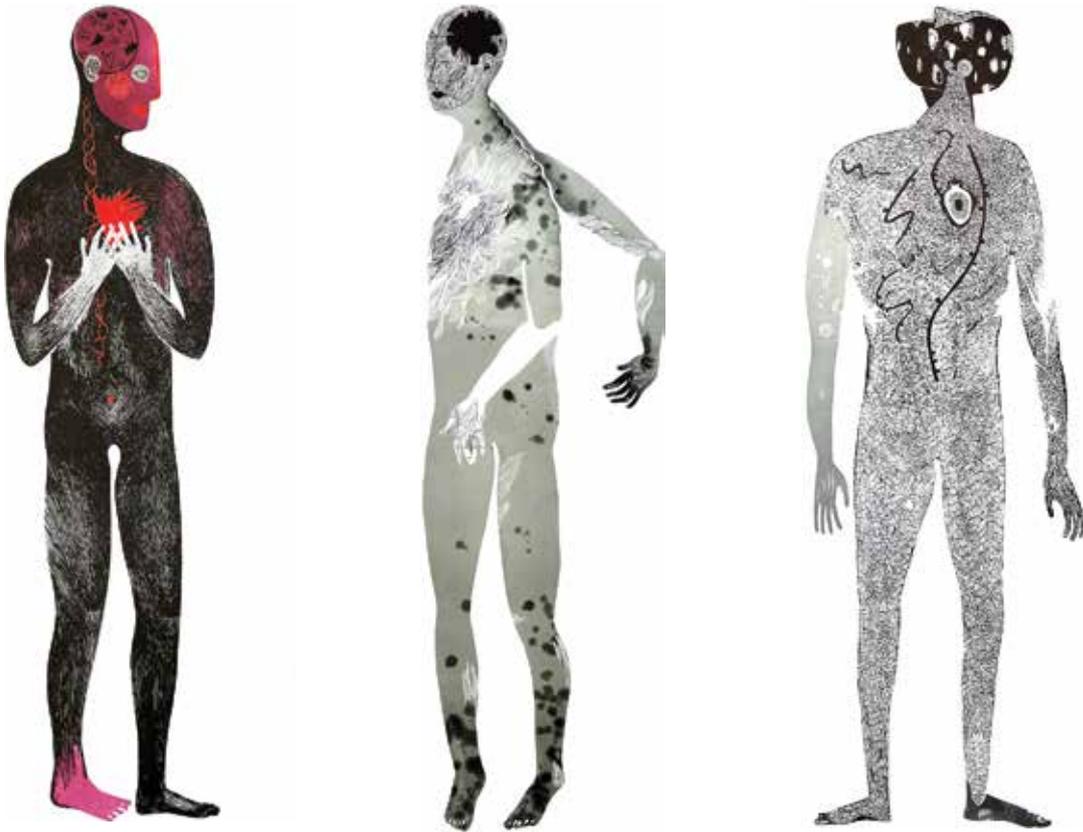
— Канешне, гэта з кожным можа здарыцца праз розныя жыццёвыя абставіны. Я сябе не бачу ў нейкім іншым жыцці. Разумею, што трэба зарабляць грошы, але сапраўдны мастак не можа адмовіцца ад стварэння: гэта нераздзельна, частка жыцця, лад жыцця.

— Ці ёсць у вас мастакі-арыенціры?

— У нас досыць злы мастацкі свет: калі ты з мастаком сябруеш, то ён цябе цэніць, паважае і ўсё добра. Калі ёсць нейкі канфлікт ці проста вы адно адному несімпатэчныя, то погляды ў ваш бок будуць нядобрыя. Я досыць па-сяброўску з усімі стасуюся. З каледжа ў мяне засталіся два выкладчыкі, якіх я і сёння цаню: Кацярына Дубовік і Тамара Шэлест. Гэта людзі, якія сапраўды мяне чамусьці навучылі, адкрылі для мяне свет графікі і падрыхтавалі да акадэміі з вялікім багажом ведаў. Ёсць мастакі, якіх я паважаю, творчасць якіх мне блізкая. Напрыклад, Андрэй Ярашэвіч — цікавы, своеасаблівы чалавек у свеце беларускай графікі.

— Як вы сабе ўяўляеце сваю аўдыторыю?

— Я не зусім кантактую са сваімі гледачамі, акрамя як на выставах. На выставы, у сваю чаргу, ходзяць абсалютна розныя людзі, і найпроставага кантакту, акрамя візуальнага, асабліва не адбываецца. Мінным летам у мяне была першая персанальная выстава ў Вільнюсе. Правільна кажуць, спачатку ты павінен кудысьці з'ездзіць, а потым цябе прызнаюць дома. Чым мне спадабаўся Вільнюс: там не было вялікіх афіш і асаблівай рэкламы, выстава праходзіла ў звычайнай ціхай кавярні ў цэнтры горада, было няшмат людзей, і галоўнае — мне сустрэліся некалькі чалавек, якія

пабачылі афішу і зацікавіліся прыйсці менавіта на маю выставу, задаць пытанні... Не было ніякага бар'ера ў размове, нягледзячы на розніцу ва ўзросце. Магчыма, у нас таксама такое сустракаецца, але на сабе я адчула такое стаўленне пакуль толькі ў Вільнюсе. Можа быць, там людзі больш разняволеныя.

Можа быць, цікавасць звязаная са спецыфічнай тэмай: я выстаўляла свае ілюстрацыі да рамана «Голем» Густава Майрынка, зробленыя ў экспрэсіўнай, жорсткай, страшнай манеры. У мяне агулам усе вобразы страшненькія 😊 Мяне спыталі, чаму я, маладая мастачка, дзяўчына, раблю такія ілюстрацыі. Але ў гэтым не было ўварвання. У гледачоў сапраўды ўзніклі асацыяцыі з гэтым творам, для мяне гэта свайго роду поспех. Калі ў Мінску я пачала займацца гэтай тэмай, мне складана было нават кнігу ў добрым перакладзе знайсці.

— Чым вас зацікавіла тэма Голема?

— Вельмі люблю, калі не даводзіцца выціскаць з сябе ідэі, а яны самі прыходзяць. Я вучылася на 4 ці 5 курсе акадэміі, калі прафесар кафедры графікі Валерый Пятровіч Славук на чарговым праглядзе падышоў і сказаў, што мае работы нагадалі яму гэты твор Майрынка. А я да таго часу паспела пабываць у Празе, удыхнула ў сябе ўсю яе архітэктурную прыгажосць. Прафесар даў мне пачытаць гэты твор, які захапіў мяне з першых радкоў, адразу пачалі ўзнікаць нейкія вобразы, і немагчыма было пакінуць яго без увагі. Наперадзе яшчэ вялікі кавалак працы. Спадзяюся, што калісьці атрымаецца выдаць гэты твор са сваімі ілюстрацыямі.

Кацярына Захарэвіч

Каб марнаваць час цікава

Цікавая супярэчнасць: мы нудзімся глядзець фільмы, даўжэйшыя за паўтары гадзіны, але з задавальненнем праглянаем дваццаць эпизодаў любімага серыяла за выходныя. Прапаную пазнаёміцца з найлепшымі серыяламі апошніх гадоў: якраз дастатковага аб'ёму, каб заняць час на канікулах, а таксама досыць разнастайнымі, каб спадабацца шмат каму.

Рывердэйл / Riverdale (2017 — ...)

Серыял заснаваны на вельмі папулярных у Амерыцы коміксах «Арчы» пра жыццё падлеткаў у маленькім мястэчку. Коміксы пачалі выходзіць яшчэ ў саракавых гадах мінулага стагоддзя. Гэта важны для поп-культуры твор, серыял прэтэндуе на та-

кое ж званне. Пра што «Рывердэйл»? Пра тое, што аднолькава турбуе падлеткаў як у амерыканскай глыбінцы, так і ў Беларусі: стасункі з бацькамі, першыя любоўныя перажыванні, пошукі сябе, школьныя справы... хоць і запраўленыя злавесным забойствам і разборкамі мясцовых банд. Першы сезон вельмі добры, другі, які выходзіць зараз, больш спрэчны, але варта яшчэ ўбачыць, чым усё скончыцца.

Чарнобыль: зона адчужэння / Чернобыль: зона отчуждения (2014 — ...)

Праверана на сабе: гэта выдатны серыял для таго, каб сабрацца вялікай кампаніяй, набраць снэкаў і пацешыць сябе сумесным праглядам. Пяцёра тыповых падлеткаў заскокваюць ў старую «Волгу» і едуць у Чарнобыль, каб пераследаваць відэаблогера, які скраў у іх буйныя грошы. І калі вы думаеце, што гэта вар'яцтва нейкае, то вы яшчэ другі сезон не бачылі, дзе дзеянне пераносіцца ў альтэрнатыўную лінію часу. Серыял даволі спрэчны з пункту гледжання якасці, але мае сюжэт, за якім нечакана цікава сачыць. І, акрамя таго, радуе выдатным атмасферным антуражам — ад жудаснай Прыпяці да радыёактыўнай пустыні.

Стывен Юнівёрс / Steven Universe (2013 — ...)

Калі толькі пачынаеш глядзець гэты мультсерыял, узнікае вялікае жаданне кінучь, таму што ён не марнуе час на тлумачэнні, а адразу пачынае вар'яцкія і пацешныя прыгоды — маўляў, па ходзе разбярэцца. Тут ёсць хлопчык Стывен Юнівёрс, які ў кампаніі прышэльцаў жыве, забавляецца і часам ратуе Пляжны Горад ад монстраў. Вось так немудрагеліста ўсё пачынаецца.

А потым нечакана гэтая мілая гісторыя становіцца драматычнай, нямала злавесных сакрэтаў будзе раскрыта за пяць сезонаў. Гэта вельмі добры мультсерыял з прыемнай графікай і прыгожымі музычнымі сцэнамі, які ў нечакана прастай і сумленна-лаканічнай форме не баіцца казаць пра вельмі складаныя рэчы.

Зорачка супраць сіл зла / Star vs force of evil (2015 — ...)

І скончым, мабыць, найлепшым мультсерыялам усіх часоў і народаў! Што тут ёсць? Тут ёсць чароўная прынцэса, якая змагаецца з монстрамі. Яна з іншага вымярэння, а гэта значыць, што акрамя бітваў яна будзе вучыцца жыць на Зямлі і спасцігаць цалкам «зямныя» праблемы. Зорачка Батэрфляй — гіперактыўная дзяўчынка, якая не будзе пакорліва сядзець ля акенца, а ўсюды ўлезе і сама за сябе пастаіць. Словам, незвычайная прынцэса, але... звычайная дзяўчынка. Вельмі натхняльны персанаж. Мультсерыял будзе цікавы ўсім: ён пацешны і прышпільны, акрамя таго, досыць лёгкі, каб адпачыць за яго праглядам ад усіх гэтых драм.

Марыя Свіст

Спосаб злучэння

Цяжка ўявіць сабе нешта больш «традыцыйнае», чым тэма вёскі для беларускай літаратуры. Настолькі «традыцыйнае», што бывае складана паверыць, што ў белліце ёсць нешта іншае (але яно ёсць). І вось перад намі паўстае герой — Францішак Багушэвіч, кананічны спявак сялянскай нядолі, магчыма, менавіта той, хто пачаў у гэтым корпацца.

І не варта дзівіцца, што прывяло адукаванага чалавека да жыцця такога: нельга забываць, што ўся Беларусь — гэта адна вялікая вёска (увага: тут няма адмоўнай канатацыі). З пункту гледжання фарміравання самасвядомасці нацыі і пераемнасці пакаленняў вёска — гэта крыніца. Нават калі вы прывыклі да гарадскога жыцця і ўпэўненыя, што ваша сям'я даўно і моцна ўладкавалася ў горадзе, спытаеце

як–небудзь у сваіх бацькоў: адкуль іх бабулі? І зараз, калі мы ўсвядомілі і змірыліся з тым фактам, што вёску нам з сябе не выцягнуць, давайце паспрабуем паглыбіцца ў твор Багушэвіча «Кепска будзе» і высветліць, ці сапраўды ён прысвечаны цяжкаму жыццю беларускага сялянства.

Насамрэч тое, што адбываецца ў гэтай паэме, вельмі загадкава: нарадзіўся незразумела хто — і ўсе вакол пачалі пакутаваць. А што можна сказаць пра гэтага новага чалавека, галоўнага героя, незразумела як абазванага? Ад яго асобы вядзецца апавяданне, але нешта сказаць пра яго самога складана. Ён сціплы? Злы? Чаго хоча ад гэтага жыцця? Хто ты такі, Аліндарка–Скаліндарыка?

І чаму наогул непрыкметны аповед пра няшчасці нейкага хлопца лічыцца вызначальным для ўсёй беларускай культуры? Чаму, напрыклад, праз два стагоддзі з'яўляюцца песімістычныя раманы пад назвай «Дзеці Аліндаркі»? Справа ў тым, што гэтыя ўсе няшчасці вельмі лёгка інтэрпрэтуюцца як няшчасці ўсёй беларускай нацыі, ні больш ні менш.

Ключ — час, калі твор быў напісаны: другая палова XIX стагоддзя. Час, які цяпер любяць трактаваць як пачатак ўсведамлення беларусамі сябе як нацыі. І ўсё пакуты Аліндаркі — пакуты на той момант ўсяго народа, які толькі нарадзіўся і адразу зразумеў, што кепска будзе. Гэта пакуты народа–сіраты, якога незразумела хто незразумела ў якую веру хрысціў, у якога нават імя свайго няма — нейкая недарэчнасць, замест правільнага наймення «з каляндарыка». Народа, якога ловяць ні за што і ні за што заключаюць пад варту — пазбаўляюць волі. А потым «вучаць», як сябе паводзіць на допытах: «знаць не знаю я нічога». І так, страціўшы сям'ю, страціўшы зямлю, страціўшы карані, ён губляе сябе і становіцца нікім пасярод нідзе.

Трагедыя вось у чым: падзеі ў паэме адбываюцца ў шасцідзясятых гадах васьмнацатага стагоддзя, і ўсё, што пасля адбывалася ў гісторыі краіны, па–ранейшаму добра ўпісваецца ў канву паэмы. Існуе нават меркаванне, што дагэтуль мы жывём ўнутры паэмы «Кепска будзе» і ніяк яна не скончыцца.

Цэнтральнае месца ў паэме займаюць развагі пра свабоду — у метафарычнай традыцыі Францыска Скарыны. Як у Скарыны рыбы памятаюць віры свае, так у Багушэвіча птушкі ірвуцца на волю, а лісы выгрызаюць бруха сваё, каб толькі на прывязі не сядзець. Лагічнае развіццё падзей: усвядоміць, што ў цябе ёсць дом, а пасля захацець жыць у гэтым доме спакойна і свабодна.

Вось такія метафарычныя адступленні пераклікаюцца, таму што адсылаюць да фальклорнай традыцыі замоў. У такой манеры ствараліся народныя замовы — звароты да сіл, старажытнейшых за чалавека, па абарону і дапамогу. У творчасці Багушэвіча наогул шмат запазычанняў з народнай традыцыі — ад лексікі да формы.

Загадкі гэтага твора пачынаюцца яшчэ на падыходзе: у спробах вызначыць жанр. Прасцей за ўсё назваць «Кепска будзе» паэмай, што часцей і адбываецца, аднак сустракаюцца і трактоўкі, якія вызначаюць яго як «вершаваную аповесць». І гэта нават мае сэнс!

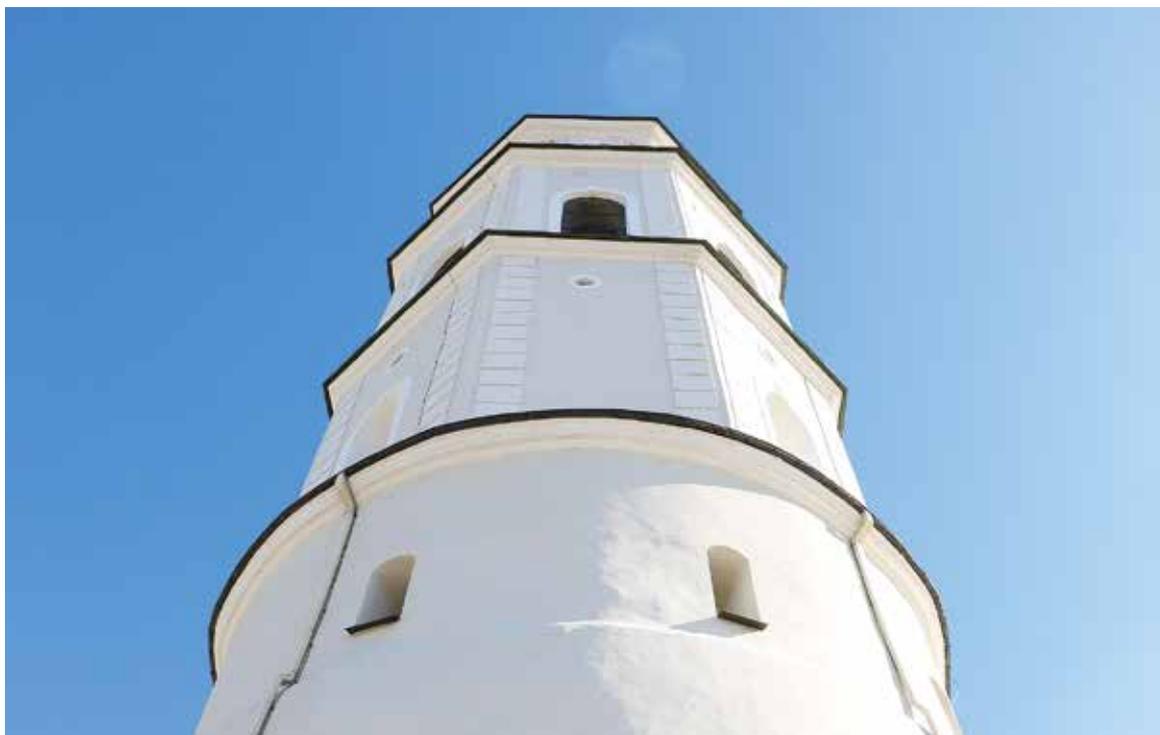

Нямала твораў Багушэвіча стылізаваныя пад звыклых «простама» народу жанры: гутаркі, гумарэскі, байкі і апрацоўкі народных казак. Але ў творах таксама захоўваюцца фальклорныя элементы. Напрыклад, Аліндарка нараджаецца ў сакавіку, у самым нешчаслівым месяцы. У гэтым жа нешчаслівым месяцы адбываюцца і ўсе астатнія ключавыя падзеі паэмы.

масвядомасці ў поўным сэнсе. Воля да свабоды — гэта добра, але павінна быць і разуменне, што рабіць у гэтай свабодзе. Таму і выходзіць Аліндарка з астрога ў нешчаслівы месяц, таму і для нас паэма яшчэ не скончана.

Лексіка Багушэвіча нязвыклая — так размаўлялі ў яго родным рэгіёне, і ён перадаў гэтую гаворку на пісьме. Тады, у гады напісання, такім быў шлях адкрыць мастацтва для простага народа, зблізіцца з ім праз мову, а яшчэ і штуршок да развіцця літаратурнай мовы ў цэлым. Цяпер, для нас такая мова твора — гэта спосаб злучэння, шлях знайсці свае карані, пачуць гаворку нашых продкаў.

На самой справе, лірычнае адступленне пра свабоду ў цэнтры паэмы — адзінае асэнсаванае дзеянне галоўнага героя. Увесь астатні час ён як быццам жыве па інэрцыі пад праклёнам бацькі, інэртна і бесталкова бадзеецца па прасторы твора, не матываваны канкрэтнай мэтай. Таму складана пра яго нешта канкрэтнае сказаць: у таго, хто нічога не хоча, каму нічога не трэба, не можа быць асобы і са-

Горад цудаў, альбо Без акулераў лепш відаць

У творах беларускіх пісьменнікаў яна выглядае па-рознаму. У «Новай зямлі» Якуба Коласа — варажай і непрывабнай. У «Каласах...» Уладзіміра Караткевіча — жвавай і натхняльнай. Рамантычнай, але небяспечнай — у «Сцюдзёным выраі» Віктара Марціновіча. Мне яна пабачылася праз дваіныя акулеры. Бо спачатку я глядзела на яе вачыма аўтараў, пасля сама ўяўляла, чытаючы творы. І вось нядаўна выпала магчымасць зняць акулеры.

Я прыехала ў Вільню і ўбачыла самы звычайны еўрапейскі горад. Дзве часткі, старая і новая, няўлоўна злучаюцца і спалучаюць мінулае і сучаснасць. Хоць падзел горада даволі дакладны, размежаваць часы не атрымоўваецца аніякім чынам. І вока нават не злучаецца, гледзячы на графіці каля найстаражытнейшага маста альбо сучасныя вітрыны побач з цэрквамі.

На галоўнай плошчы, плошчы Гедыміна, побач з якой палац і гара імя той жа асобы, — месца адпачынку моладзі. Прычым адпачынку актыўнага. Сярод людзей на скейтбордах, веласіпедах, роліках нават цяжка заўважыць кагосьці ў звычайным абутку. Ды і гэтыя сядзяць вясельмі кампаніямі каля ног помніка самі ведаеце каму.

Не ўяўляю, як яны могуць, жывучы ў горадзе нават дзесяцігоддзямі, проста шпацыраваць па гэтых вуліцах. Вось тут, зусім побач, гара Гедыміна. Там пахаваны паўстанцы 1863 года і ўласна Кастусь Каліноўскі. Для ўпэўненасці літоўскім навукоўцам давядзецца знайсці нашчадкаў Канстанціна Вікенція і зрабіць ДНК-аналіз, але гэта зусім іншая гісторыя.

Блукаю яшчэ хвілін пяць і трапляю ў маленькі дворык. Тут толькі сцены з чырвонай цэгля ды помнік. Ні душы, а паўтысячагоддзя таму віравала жыццё. І мне здаецца, што металічны Скарына зусім не металічны, а гэтакі ж, як я: цёплы і змерзлы ў ценю. Хутка ён дачакаецца ўладальніка друкарні і пачне абмяркоўваць дробязі супрацоўніцтва. Але гэта адбываецца толькі ва ўяўленні. Напэўна, звычайным людзям не варта меціць у сведкі гістарычных падзей.

Убачыць вучняў віленскай гімназіі таксама не атрымліваецца. Чамусьці ні гэты факт, ні нават несупадзенне карцінкі з той, што намалювала я на пару з Караткевічам, не псуе настрой. Ды і як магчыма знішчыць тое, на што ўплываюць аб'ектыўныя фактары: прыгажосць вакол ды сонечнае надвор'е ўнутры? А мо наадварот, надвор'е звонку, а прыгажосць унутры? Усё пераблыталася.

З невядомай мне прычыны інтэрнэт-гіды пішуць абавязкова наведаць вуліцу графіці. «Make everything great again» — насценны надпіс ці дэвіз горада? Уражвае. Толькі яшчэ больш уражвае фота таго ж месца, якое пабачыла запозна. На здымку рэдакцыя «Нашай Нівы». Чаму дарадцы не нагадалі пра кола людзей на чале з Янкам Купалам, што часцей за мяне завітвалі ў тыя простыя будынкі? Можа забыліся?

Добра, што пабачыла адно з нешматлікіх месцаў, якое ведаю без расповедаў экскурсавода — Вострую браму. Ну як без экскурсавода... яго ролю віртуальна (зноў-ткі ў маёй падсвядомасці) выконваў Максім Багдановіч. Цяпер я ўсвядоміла, чаму гэткаму месцу ён вершы прысвячаў. Тут па-іншаму немагчыма.

Тое самае і з каплічкай. У часы філаматаў яе даволі часта наведваў Адам Міцкевіч. Ведаеце, калі б я штодзень назірала такую прыгажосць, таксама талент займела б ды шэдэўры пісаць пачала. Што яшчэ рабіць, калі ўражанні ад ўбачанага не пакідаюць выбару?

Калі б вы ведалі мяне лепей, разумелі б: каб злучыць мяне і мастацкі твор у адзін сказ, патрэбны чуд. Але ў гэтым горадзе цудаў і так багата, так што дзівіцца з іх марна. Узяць толькі закон адплаты, альбо карму, у дзеянні. Мы даём беларусу семдзсят цэнтаў на цягнік да Мінска, а літаральна праз паўгадзіны літовец сам прапануе знайсці наша месца збору. А так сядзелі б беларус і беларуска разам у былой Беларусі, так блізка і так далёка ад сучаснай.

І ўсё ж горад здзейсніў, што належыць кожнаму выхаванаму шмалікімі наведвальнікамі месцу, — адправіў турыстаў дадому. І цяпер, з адлегласці некалькіх соцень кіламетраў і некалькіх дзясяткаў дзён, пішу пра Вільню. І разумею, што нават з маім кепскім зрокам без акулераў відаць болей. Асабліва калі яны двойныя.

Паліна Забела

Радыёсігналы

Калі я чую слова «аб'ём», то адразу думаю пра аб'ём вады. І нават не ў кантэксце фізічнай велічыні, не. А ў кантэксце хвалі, якая накрывае з галавой. Я думаю пра пачуццё, калі скачаш у ваду і адчуваеш, як яна ахінае цябе і на некалькі — зусім кароткіх — секунд пераносіць у іншы свет...

«**Oxenfree**» — містычная графічная адвенчура, распрацаваная «Night School Studio» ў 2016 годзе. Гульня пачынаецца не тое каб шматабяцальна: група падлеткаў увечары прыплывае на пароме на маленькую выдуманую выспу, дзе ніхто больш не жыве, і сядзіць на пляжы каля вогнішча. Размаўляюць, жартуюць, знаёмяць гульца з персанажамі. Галоўная гераіня, сіневалосая дзяўчынка Алекс, прывяла новага стрыечнага брата Джонаса, якога яна і сама сёння ўбачыла амаль што ўпершыню. Што і казаць, не ўсе такой кампаніі рады, ды й сваіх, старых канфліктаў у невялікай групе «сяброў» хапае. Вечар складваецца даволі няёмка.

Але Рэн, найлепшы сябар Алекс, тут не толькі для гульні ў «Праўду ці Выклік». Ён зацікаўлены мясцовай пячорай, уваходзячы ў якую можна настроіцца на незвычайныя радыёстанцыі. Станцыі, якіх не існуе. Прыхапіўшы па просьбе сябра пераноснае радыё, Алекс будзе лавіць містычныя сігналы ўсю гульню — таму што дзіўнымі камянямі перад пячорай і невытлумачальным светлашоў усё не скончыцца.

Заінтрыгаваныя, Алекс і Джонас лезуць у пячору і «падключаюцца» да... трохкутніка. Літаральна лятаючага трохкутніка. І адчыняюць дзверы чамусьці невядомаму.

Страціўшы разуменне часу і прасторы, Алекс і Джонас знаходзяць сябе не ў пячоры і нават не на пляжы, а на радыёстанцыі. Усю іх кампанію з пяці чалавек раскідала па маленькай выспе. Штосьці таямнічае (яно размаўляе чалавечымі

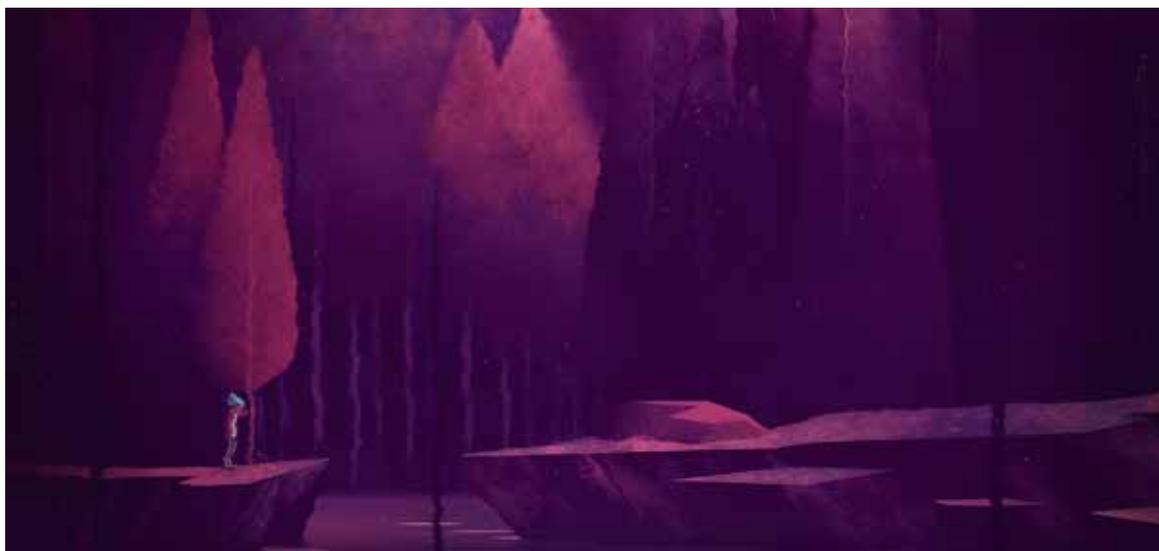
галасамі і «гуляе» з героямі) кіруе тут. Чаго хочучь ад іх гэтыя істоты? Што яны такое? Крок за крокам даследуючы востраў (а гэта і лес, і кінуты ваенны форт) і шукаючы напалоханых сяброў, Алекс раз–пораз трапляе ў часавыя петлі, бачыць сваіх двойнікоў і змагаецца ці то з прывідамі, ці то з рэальнымі істотамі.

«Oxenfree» пачынаецца як тыповая падлеткавая драма і ператвараецца ў выдатны звышнатуральны трылер. З гумарам, рамантыкай і спробамі справіцца са сваім мінулым і жыць далей. Сюжэт гульні не назавеш відавочным. І, калі гулец дойдзе да адной з канцовак (а іх досыць!), ён, хутчэй за ўсё, не атрымае адказаў на ўсе свае пытанні, шмат што застанецца цёмным і расплывістым. Але пасля тытраў галоўнае меню гульні гулліва прапануе не проста працягнуць гульнію, а працягнуць таймлайн... Каб атрымаць «ідэальную» канцоўку, давядзецца папацець. Але, канешне, можна задаволіцца і адным варыянтам развіцця падзей. Магчыма, камусьці недагаворанасць нават больш спадабаецца.

У гульні выпрацаваная цікавая дыялогавая сістэма. У Алекс, часцей за ўсё, ёсць тры варыянты адказу, і яна нават можа перапыняць суразмоўцаў, а можа і прамаўчаць. У адрозненне ад звыклага «думай, колькі патрэбна, што ты хочаш сказаць», «Oxenfree» не дае такой раскошы гульцу. Наадварот, большую частку часу патрэбна рэагаваць хутка, бо калі замарудзіць, то варыянты адказаў літаральна знікнуць у паветры. А якраз у дыялогах і вырашаецца, якую канцоўку атрымае гулец.

Выдатнай гульні «Oxenfree» таксама робяць і добрая агучка, і атмасферны саўндтрэк. І хоць яна распавядае пра рэчы часам цёмныя і змрочныя (ды й гульнію ўвогуле інакш як «крыповай» не назавеш), мульцяшная стылістыка не дае «Oxenfree» ператварыцца ў паўнаватасны хорар. Персанажы, якія рэагуюць на здзіўныя здарэнні вакол іх як на праблему, якую трэба хутчэй вырашыць ды пайсці дадому, у цёплы ложак, толькі ўмацоўваюць адчуванне адноснай бяспекі. Таямнічыя сілы прымушаюць герояў перажываць адзін і той жа адрэзак часу на паўторы, але Алекс толькі злуецца: «Ну вось зноў! Як жа надакучылі!» Містыка містыкай, драма драмай — а спаць жа хочацца!

Валерыя Дзяткова

Аўтарская рубрыка
Ліны Багданавай

Калі справа не ў аб'ёме

— Гэта мы ўжо праходзілі, — хмыкнуў Стас і пераклучыўся на запаўненне дзённіка.

Фокус з пасудзінай, якую запаўняюць рознымі субстанцыямі, ён бачыў не раз. Хвілін дзесяць вольнага часу яму забяспечана! Найшчодры падарунак з яго цэйт-нотам.

— Хоць з дзённікам праблем не будзе, — мармытаў ён, краем вуха улоўліваючы рыпучы галасок настаўніцы і нясмелыя рэплікі рабят, якія спрабуюць бліснуць навізной думак.

Думкі самога Стаса луналі ў зусім іншых абшарах.

— Вы лічыце судзіну поўнай? — Людміла Фёдараўна абвяла клас хітрым позіркам.

— Яшчэ каменьчык дакладзіце, каб дакладна! — пажартаваў нехта з аднакласнікаў.

— А зараз?

— Поўны аб'ём!

З пераможным выглядам настаўніца выцягнула з шуфляды пакет з пяском і пачала ссыпаць у шклянку.

— Ух ты! — здзівіўся адзін з незнаёмленых. — Амаль столькі ж ўвайшло!

— Затое зараз паўнюсенька!

Стас зноў хмыкнуў. У ход пайшла бутэлька з вадой.

Па класе пранёсся ўздых захаплення.

— Што дзеці малыя, — прамармытаў Стас, міжволі прыслухоўваючыся да вусноў рабят, якіх Людміла Фёдараўна падводзіла да новай тэмы. — Плавалі мы, ведаем: шчыльнасць, аб'ём, сувязь і гэтак далей...

Нешта ў тлумачэнні настаўніцы падалося яму важным. Напэўна, інфармацыя пра суаднясенне аб'ёму і шчыльнасці. Відавочна, у яго выпадку гэтыя катэгорыі далі збой.

Усё пайшло не так у пачатку дзявятага класа. Раней ён быў зоркай на вусных прадметах за кошт феноменальнай памяці. Ды і ў пісьмовых дысцыплінах памяць забяспечвала добрыя вынікі. Настаўнікі захапляліся юным геніем, падтрымліваючы і падштурхоўваючы да новых поспехаў. І ён ляцеў ад зоркі да зоркі на аўтапілоце. Не думаючы пра падрабязнасці і ацэнкі. Навошта напружвацца?

А ў дзявятым не заладзілася на самым старце. Аднекуль узяліся пытанні, адказы на якія ў падручніках і дадатковай літаратуры знаходзіцца не хацелі. Памяць не падводзіла, паслужліва прапаноўваючы варыянт за варыянтам. А педагогі варыянт за варыянтам адпрэчвалі. Патрабавалі незразумела чаго. Злаваліся. Разводзілі рукамі. Прапаноўвалі запісацца на факультатывы і стымулюючыя. Вадзілі да псіхалага. Падсоўвалі тэсты. Казалі пра несфармаваны кампетэнцыі, пра несупадзенне аб'ёмаў ведаў і практычных навыкаў.

— І даўся ім гэты аб'ём! У іншых і дзясятай часткі не назіраецца. І нічога, жывуць. А тут ... па фізіцы шасцёрка за лабараторную, па гісторыі ў журнале суцэльныя «банцікі». Другую чвэрць хаджу ў «харашыстах». А ў ліцэй паступаць збіраўся. Цяпер не да ліцэя. Добра, як-небудзь у роднай школьцы атэстат выседжу. Але ніякіх тэстаў праходзіць не буду і запрашэнне псіхалага праігнарую. Вось паднапружуся трошкі, вывучу па тры параграфы наперад. Метад не раз правяраны. А там паглядзім.

Першакласнік з яблыкам:

Па тры параграфы наперад? Хіба так можна? Гэта ж суткі напралёт сядзеццё! А як жа асабістае жыццё? Няма! Я так не згодны! Буду назад у дзіцячы сад прасіцца!

Прыгажуня:

А ён мае рацыю! Так нельга! Павінен заставацца час на асабістае жыццё. Ты ж не маленькі ўжо, яблыкам гора не заясі. І ў кіно схадзіць хочацца, і на дыскатку. І з дзяўчынай пагуляць.

Слухай, а можа, не ў памяці справа?

Прасунуты старшакласнік:

З памяццю ў Стаса усё добра. Толькі поспех зусім не ад аб'ёму ведаў залежыць. Наўрад ці працу прафесіянала ацэньваюць толькі па ведах. Часцей за ўсё акцэнт робіцца на яго здольнасці вырашаць складаныя задачы. А з чаго

складаецца задача? Безумоўна, з дадзеных, якія варта прааналізаваць, зыходзячы з наяўных ведаў і вопыту. А пасля далучыць навыкі і ўменні. Патрабуецца адсяць лішняе, злучыць нязлучанае і скласці план дзеянняў.

Зараз веды, уменні і навыкі разумеюць шырэй і называюць кампетэнцыямі. Ты толькі паслухай, як гучаць кампетэнцыі дваццаць першага стагоддзя! Я проста зачытваюся: сістэмнае мысленне, міжгаліновыя камунікацыі, кіраванне праектамі і працэсамі, праца ў камандзе, кліентаарынтаванасць, праца ва ўмовах нявызначанасці, валоданне камп'ютарнымі тэхналогіямі, усвядомленасць, мультыкультурнасць і адкрытасць... Песня!

Заўваж, ні слова пра асобныя навукі! Як і пра аб'ём ведаў. Глядзі на рэчы шырэй. І пераключайся на рашэнне праблемы з пункту гледжання ўніверсальных кампетэнцый. Пачні з сістэмнага мыслення, якое дапаможа вызначаць ўзаема сувязь рэсурсаў, умоў, працэсаў і вынікаў. На мой погляд, табе не хапае злучаных навыкаў.

На пачатковым этапе скарыстайся дапамогай спецыялістаў. Першыя — даведчаныя настаўнікі—прадметнікі. Людміла Фёдараўна? Магчыма і так!

Шкодная настаўніца:

Наш прасунуты зазірае ў светлую, але вельмі аддаленую будучыню. А я дазволю сабе вярнуць Стаса ў сучаснасць. Менавіта адсюль варта пачынаць.

Перш чым замахвацца на прафесійныя універсалы (існуе не адзін дзясятка падыходаў і градацый), варта азнаёміцца з кампетэнцыямі, акрэсленымі для навучэнцаў. Іх таксама некалькі варыянтаў. Гаворка ідзе пра так званыя ключавыя кампетэнцыі — гэта значыць, уменні і навыкі, неабходныя ў любой вобласці.

Прывяду тыя, якія лічу найбольш актуальнымі. Гэта расійская сістэматызацыя, актуальная і для нашай адукацыйнай сітуацыі. Тут кампетэнцыі прапануецца падзяляць па сферах: самастойнай пазнавальнай дзейнасці (у Стаса ўсё ядрэнна толькі датычна набыцця інфармацыі); грамадзянска-грамадскай, сацыяльна-працоўнай, культурна-дасугавай дзейнасці; бытавой сферы. Усё ў кампетэнцыі заснавана на дзейнасці — прымяненні атрыманых ведаў на практыцы.

Адсюль і ўзнікаюць канкрэтныя ключавыя кампетэнцыі вучня. У спосабе мыслення гэта: творчасць і інавацыі, крытычнае мысленне, рашэнне праблем і прыняцце рашэнняў, уменне вучыцца. У дзейнасці — зносіны і супрацоўніцтва. У інструментах дзейнасці — гнуткасць, інфармацыйная і ІКТ-дасведчанасць (не толькі праца з крыніцамі інфармацыі, але і валоданне даследчымі і аналітычнымі навыкамі). У сацыяльнай сферы — наяўнасць неабходных для жыцця (адносіны, здароўе, бяспека і інш.) і кар'еры навыкаў, сацыяльная і асабістая адказнасць, грамадзянскасць на мясцовым і глабальным узроўнях.

І гэта цалкам пераклікаецца з мэтамі адукацыі дваццаць першага стагоддзя, высунутымі Жакам Дэлорам, знакамітым еўрапейскім палітыкам, былым прэзідэнтам Міжнароднай камісіі ЮНЕСКА па праблемах адукацыі ў XXI стагоддзі: мы павінны навучыцца пазнаваць, рабіць, жыць разам. Мы павінны навучыцца жыць!

Школьны псіхолаг:

Шклянка Людмілы Фёдараўны ўніверсальна дэманструе любыя жыццёвыя з'явы. Камяні могуць сімвалізаваць найбольш значныя жыццёвыя каштоўнасці: любоў, сям'ю, працу, здароўе, свет... Пясок ўвасабляе тыя дробязі, без якіх наша жыццё страціла б сваю яркасць і знешнюю прывабнасць: ўтульнасць, камфорт, ласункі, прыемнасці, захапленні ... Вада мае ролю злучальнай сілы, вектараў, якія злучаюць асобнае ў цэлае, лагічных ланцужкоў, працэсаў, якія адбываюцца ў часе і прасторы.

Акрамя фактычнага матэрыялу, пазнанне ўключае ў сябе і іншыя кампаненты, у тым ліку: абагульненне ведаў, фарміраванне здагадак і гіпотэз, а на іх аснове — правілаў, законаў, агульнай карціны свету, далей — філасофскіх устаноў, сацыякультурных каштоўнасцей і асноў светапогляду, затым новых метадаў пазнання і стылю мыслення. А пасля — стылю дзейнасці, паводзін, жыццёвай стратэгіі.

Стас затрымаўся на этапе пачуццёвага пазнання: адчуванні, успрымання, уяўленні. Яму даўно пара перайсці на больш высокі ўзровень — узровень пазнання лагічнага (паняцці, меркаванні, высновы), які дазваляе разумець і выкарыстоўваць залежнасць, агульныя прынцыпы, ўласцівасці і сувязі, спасцігаць сутнасць і законы.

Кампетэнцыі ўяўляюць сабой сукупнасць пытанняў і з'яў, у якіх чалавек добра дасведчаны, арыентуецца, мае досвед і здольны ўдасканалвацца. Фармулююцца адукацыйныя кампетэнцыі не толькі з дапамогай зместу навучальных прадметаў, але і праз прадуктыўныя тэхналогіі, актыўнае ўзаемадзеянне паміж навучэнцамі і педагогамі, самім стылем жыцця ўстановы.

Акцэнт робіцца на фарміраванні ўменняў актуалізацыі, мэтавага адсеву ведаў, пераводу іх у вопыт, здольнасці выкарыстоўваць у канкрэтных выпадках, адэкватнай ацэнкі сябе, вынікаў сваёй дзейнасці. З кампетэнцый складаецца кампетэнтнасць — здольнасць дзейнічаць, галоўнае ў якой — мабільнасць ведаў, гнуткасць метадаў і крытычнасць мыслення. Ведаў тут мала. Да таго ж, зараз любую інфармацыю мы можам здабыць напрацягу некалькіх хвілін. Засталося здабыць інструменты пераўтварэння гэтай інфармацыі ў высокія практычныя вынікі. Толькі не варта адцягваць. Час — найвялікшая каштоўнасць нашага жыцця. Дарэчы, карысна азнаёміцца і з асновамі тайм-менежменту.

Бабуля з пруткамі:

Не ведаю, як наконт кампетэнцый дваццаць першага стагоддзя, а мяне яшчэ мая бабуля вучыла, што думаць трэба перш за ўсё сваёй галавой. І дзейнічаць таксама. Ды што там мая бабуля!

«Сем разоў адмерай — адзін адрэж» — народная мудрасць, якая пераходзіць са стагоддзя ў стагоддзе. А колькі такіх перлаў да нас кнігі данеслі! Падобна на тое, нашы продкі былі цалкам кампетэнтнымі ў свой час.

Ты, унучак, зазірні, калі будзеш вольны. Гарбаткі пап'ём, абмяркуем усё, што хвалюе. Знойдзем рашэнне. А як інакш? Вунь у цябе дарадцаў колькі! Толькі і засталася іх правільныя словы па палічках раскласці. І скарыстаць з розумам. Скарыстаеш, я цябе ведаю!

Балалайка, здольная натхняць

Гэты беларускі актэт існуе з 1973 года, ён выступаў на роўных з вядомымі поп-зоркамі. Гэты актэт наогул з'яўляецца адзіным ва ўсім свеце. Ён радуе не толькі Віцебск, не толькі Беларусь, але і Еўропу сваёй іграй на балалайцы! Такім чынам — «Віцебскія віртуозы» і мастацкі кіраўнік Тамара Аляксандраўна Шафранова, заслужаная артыстка Беларусі! Я вырашыў зазірнуць у самае сэрца актэта, паглядзець, як яны працуюць і пра што думаюць.

Калектыў рыхтаваўся да канцэрта, складаючы рэпертуар як святочны «калейдаскоп»: ад «Калінкі» да джаза. Гэта творы вядомых кампазітараў — Барадзіна, Чайкоўскага, Рахманінава, Панк'елі.

— Як на балалайцы наогул выканаць джаз?

— Джаз можна выканаць на любым народным інструменце, будзь то домра, цымбалы, балалайка, баян, — кажа Тамара Аляксандраўна. — Усе чамусьці думаюць, што джаз выконваюць толькі на трамбоне, гітары, саксафоне. Джаз універсальны. Ён і прыцягвае, калі выконваецца нестандартным для яго інструментам. А наш актэт — гэта матрошка, у якой па памеры размешчаны восем балалаек. У складзе — пікала, самая маленькая (грае Кацярына Дзягілева), адна кварта, крыху большая (Аксана Валынец), дзве прымы-вядучыя (Людміла Шчарбіна, Людміла Загоскіна), адна секунда (Аксана Шурынава), альт (Таццяна Карпусенка), бас (Алена Рабікава) і самая вялікая — кантрабас (Алла Мікалаева). Кожная з іх мае сваю функцыю, аднак самае каштоўнае — гэта тэмбр, які надае унікальнасць балалайцы. Кожная з выканаўцаў мае вышэйшую адукацыю і спецыялізуецца не толькі на балалайцы, але і на домры.

— Як на балалайцы можна выканаць творы, напісаныя для іншых інструментаў?

— Нягледзячы на ўсю складанасць, я распісваю музычныя творы для балалаек. Не заўсёды ж граць «Барыню»! Балалайка здольная натхняць, дазваляе граць

самую розную музыку. Успамінаецца адзін слухач, які так зацікавіўся, што пасля канцэрту прасіў навучыць азам балалайкі. Мы былі прыемна здзіўленыя!

— Ці здараліся якія-небудзь яшчэ незвычайныя гісторыі?

— Так як рэпертуар прадумваецца загадзя, ніякіх праколаў у выкананні не было. Праўда, у Польшчы падчас выкананняў аднаго з твораў выключылі святло. Усе былі ў шоку хутчэй таму, што нашы дзяўчаты не пакінулі сцэну. Успамінаецца і адна з паездак калектыва па Расіі, калі давялося ісці па заснежанай мясцовасці ў пошуках месца, дзе можна пагрэцца.

— А як узнікла ідэя стварыць актэт балалаек?

— Я вырашыла сабраць вакол сябе аднадумцаў ігры на балалайцы. Роўна гэтак жа, як і шмат гадоў таму ідэя прыйшла заснавальніку групы аматараў ігры на балалайцы Васілю Васільевічу Андрэеву, чалавеку, які падняў, здавалася б, проты інструмент на высокі ўзровень! А каб захаваць калектыў на працягу такога часу, ніякіх сакрэтаў ведаць не трэба. Гэта звычайная любоў і адданасць справе. Мы дружны калектыў, адна сям'я! Бо мы працуем на сцэне дзеля гледача, аддаючыся яму цалкам, а ён у адказ плаціць нам апладысманамі,

Пабываўшы на канцэрце калектыва, ацаніўшы ўсё майстэрства ігры і зздаўшы цудоўныя эмоцыі, я магу смела сказаць, што яны віртуозы, і, што самае галоўнае, — Віцебскія Віртуозы!

Подпіс рэдактара

Кірыл Дзмітрук, г. Віцебск

Еднасць

Ведаецца, найлепшых твораў мастацтва заўсёды мала. Не ў тым сэнсе, што іх абмежаванае кола, не. А ў тым, што яны заканчваюцца захутка, калі яшчэ хочацца працягу. Мо так і трэба, каб чытач ці глядач не паспеў стаміцца, а твор — абрыднуць?

«Адвечнай песні» мне якраз не хапіла. Акторы і рэжысура выклікалі шмат глыбокіх пачуццяў, але хацелася яшчэ. Кожнае імгненне было настолькі насычанае, што за 100 хвілін у трупы напраўду атрымалася апісаць стагоддзе, чалавечы век (няхай гэта і плеаназм). Шляхам нескладаных матэматычных падлікаў атрымліваем: год за хвіліну. Уявіце толькі, як складана даводзіцца актёрам — каб ствараць такое напружанне на сцэне. А ў спектаклі ўдзельнічае амаль ўся трупа.

Рэжысёр Сяргей Кавальчык, пэўна, вырашыў паказаць драматычную паэму Янкі Купалы настолькі літаральна, што з п'есы стварыў песню. Жанр фолк-оперы даволі дакладна вызначае сутнасць спектакля: падзеі ў ім збольшага перадаюцца праз музыку. Прычым музыку настолькі добрую, што пасля я, як і большасць гледачоў, некалькі дзён спявала лейтматыў твора:

І буду я царам прыроды,
Сам найдасканальшага роду,
І буду царом я навек,
Я буду, бо я Чалавек!

Музыку выдатна дапаўняюць рухі. Прычым кожны мае ці важны наўпроставы сэнс, ці сімвалічны. Мяне вельмі ўразіў адзін з іх, калі Мужык цягнуў за сабой Долю, быццам араты — плуг. Што гэта значыць? Што ён нявольны, за яго ўсё прадвызначана раней некім іншым? А можа яму гэтаксама цяжка жывецца, як каню ці валу, што выконваюць найскладанейшую працу? Мяркую, усё разам.

Спектакль разлічаны на адзін акт, гэтая акалічнасць не дазваляе змяняць дэкарацыі на працягу ўсяго дзеяння. На дзіва, яны падыходзяць, каб паказаць зусім розныя падзеі: ад нараджэння, вяселля і аж да смерці. Мне падаецца сімвалічным, што ўсё самае галоўнае ў п'есе адбываецца ў цэнтры драўлянага кола-памоста. Ён можа нагадаць нават шыбеніцу, тым больш, што зверху вісяць вярхоўкі з петлямі, і час ад часу галоўны герой з імі ўзаемадзейнічае. Мужык не думае пра самагубства ў надзвычай складаных умовах. Гэта сведчыць пра яго душэўную моц і адказнасць перад сабой і сям'ёй.

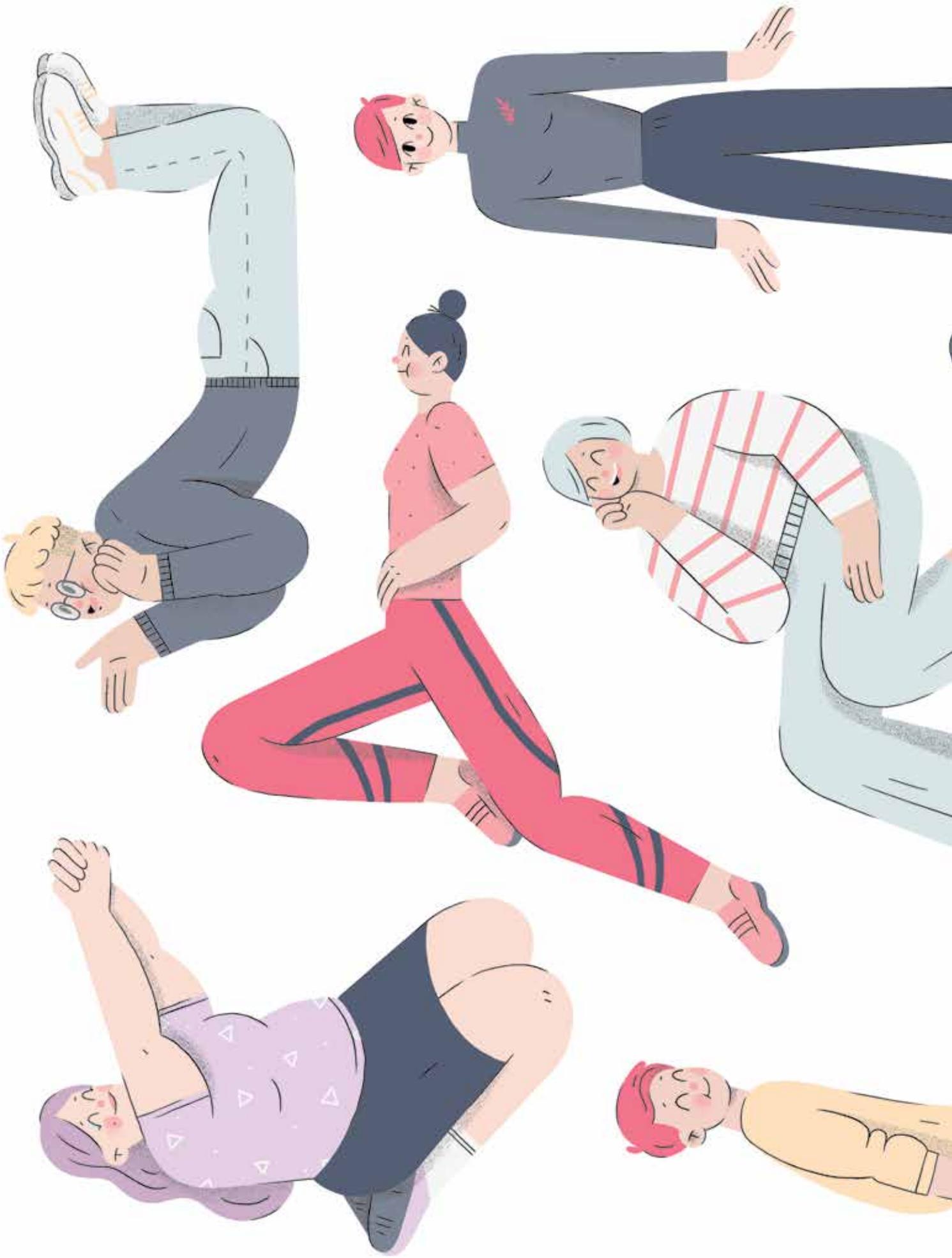
У сям'і Мужыка вельмі яркавыя жаночыя вобразы, у першую чаргу — Маці. Яна стаяла на імправізіраваным памосце ззаду сцэны ў самым пачатку спектакля са складзенымі на грудзях рукамі, а на яе падаў адзіны прамень святла. Тое, што я бачыла, нагадала мне абраз. Быццам Маці Мужыка — гэта Дзева Марыя. Было ў яе постаці нешта звышчалавечае.

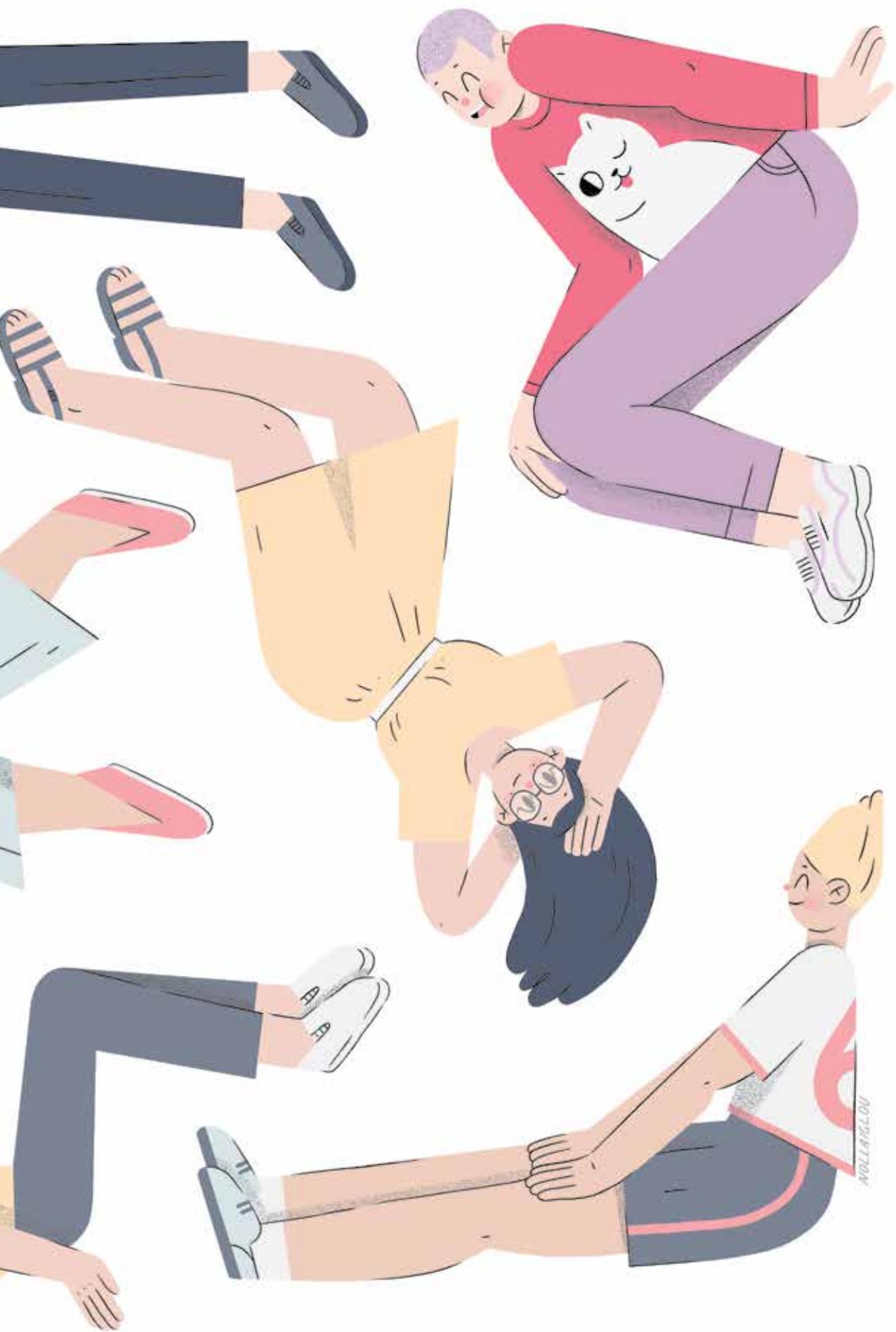
«Адвечная песня» лічыцца візітоўкай Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Вельмі сумна чуць пра верагоднасць не пабачыць яго больш на сцэне. Бо цымус твора — еднасць. Еднасць гуку і карцінкі, актораў і глядачоў, чалавека і прыроды, чалавека і лёсу, чалавека і Бога. І яе хочацца адчуваць зноў і зноў.

Подпіс рэдактара

Паліна Забела

НАИЛЕПШЫ ПАМЕР - ГЭТА ВЯЛІКАЯ ЛЮБОЎ ДА СЯБЕ

Надзея на цеплыню

У адным з мінскіх двароў дзверы пад'езда рыпнулі і прыдчыніліся. Адна-часова навастрыліся восем пар вушэй, забегалі восем пар вачэй і прынюхаліся восем насоў. Яшчэ зусім нядаўна ўсяго гэтага было ўдвая меней, але паўгода таму Багі нарадзіла чацвярых кацянят, і цяпер Насці даводзіцца падкормліваць яшчэ цэлую сям'ю. Насця — тая, каму не ўсё роўна. Кожны дзень акрамя сабойкі на работу яна збірае яшчэ адзін мяшочак — для ўсіх бяздомных жывёл, якія чакаюць яе на двары.

Ніхто не ведае, колькі такіх Багір і Насць у Беларусі — статыстыку тут весці бессэнсоўна. Важна іншае: менавіта вы можаце дапамагчы, і для гэтага ёсць некалькі магчымых сцэнараў.

Знайсіце сабе найлепшага сябра

Прыгледзьцеся: на сайтах зоаахоўных арганізацый размешчаныя спісы тых жывёл, якія шукаюць сабе дом. Яны прышчэпленыя, прывучаныя да туалета і просяць вас велізарнымі сумнымі вачыма. Не трэба траціць шалёныя грошы на пародзістую жывёлу: адданасць і пяшчоту можна атрымаць толькі ўзамен на такія самыя пачуцці. Ці пагартайце сваю стужку ў сацыяльных сетках — магчыма, ваш найлепшы сябар схавалася сярод рэпостаў знаёмых, якія просяць дапамагчы. А калі вы ўбачылі ў двары самотнага сабаку ці котку, але не адважваецца забраць, пачытайце парады, якія дала фельдшар

ветэрынарнай медыцыны адной з клінік Гомеля **Надзея Тугарынава:**

— Калі вы знайшлі бяздомную жывёлу і хочаце ёй дапамагчы, варта ўпэўніцца, што яна сапраўды не мае гаспадара. Для гэтага патрэбна аглядзець яе: магчыма, вы заўважыце аброжак з указаннем кантактаў, кляймо альбо іншыя адзнакі. Калі яны ёсць, звяжыцеся з гаспадарамі. Калі ж няма — нясіце ў ветэрынарную клініку. Па магчымасці, пасадзіце жывёлу ў пераноску ці скрыню і акуратна перавязіце, не прыціскайце яе да адкрытых часткаў цела. Пасля кантакту з невядомымі жывёламі трэба абавязкова вымыць рукі.

Магчыма, жывёла чыпіраваная і вы знойдзеце гаспадароў. Калі ветэрынар нічога не знайшоў, кот ці сабака можа стаць вашым. Урач дапаможа вызначыць стан здароўя і ўзрост, падкажа, якая дапамога патрэбная.

Ветэрынар павінен правесці лабараторныя даследаванні, каб будучым гаспадарам не пагражала небяспека. Калі жывёла не зусім здаровая — прызначыць лячэнне. Яшчэ мы даём кансультацыі па правільным утрыманні і кармленні жывёл. Спецыяліст заўжды размаўляе з будучымі ўладальнікамі, каб яны разумелі ўсю адказнасць за падабраную жывёлу.

Калі вы прывялі жывёлу дахаты, пастарайцеся, каб яна адчувала сябе камфортна. Паназірайце, якое месца ў вашым доме яна абярэ сабе для адпачынку, і арганізуйце там зручную ляжанку.

— Сабакі любяць, калі ёсць нешта над галавой, і з задавальненнем ляжаць у доміках, — распавядае Надзея Тугарынава. Кошкі ж выбіраюць месцы вышэй. Кот не ляжа на абранае вамі месца, калі яно яму не даспадобы. Памятайце: жывёлы з вуліцы могуць знаходзіцца ў стрэсе, і ім патрэбны час, каб адаптавацца. Калі кот ці сабака забіваецца ў далёкія куты, не спрабуйце іх даставаць ці выганяць адтуль, лепш пастаўце міскі з вадой і ежай і чакайце, пакуль яны пачнуць выходзіць самастойна. Старайцеся часцей браць іх на рукі і гладзіць, можна даць нейкі ласунак, каб вы асацыяваліся з нечым прыемным. Першы час пазбягайце рэзкіх рухаў і гукаў, памятайце, што жывёлы вельмі чулівыя да інтанацый, таму старайцеся размаўляць ласкава і спакойна. Пяшчотай і любоўю нават з самай злой істоты можна зрабіць добрую і мяккую.

Стаць валанцёрам

Калі вы не можаце ўзяць жывёлу дадому, можна дапамагаць зоаахоўным арганізацыям.

— Нам востра неабходныя так званыя «ператрымкі» — калі жывёлу бяруць у дом на час пошукаў пастаяннага гаспадара, — расказвае старшыня ГААЖ «Эгіда» **Вераніка Ханцэвіч**. — У той жа час чалавек зможа ацаніць свае магчымасці: ці здольны ў будучым завесці жывёлу.

Стаць валанцёрам «Эгіды» можна ў 18 гадоў, для малодшых патрэбны пісьмовы дазвол бацькоў. На сайце egida.by ёсць раздзел, які называецца «Валанцёрскі цэнтр», там можна запоўніць анкету, пасля гэтага з вамі звяжуцца і падрабязна ўсё распавядуць. Склад валанцёраў перыядычна змяняецца, але на месцы людзей, якія сышлі, заўсёды прыходзіць новыя, якія імкнуцца змяніць сітуацыю з бяздомнымі жывёламі.

Акрамя гэтага вы можаце ўдзельнічаць у акцыях, якія праводзяць арганізацыі.

— Нашы акцыі — гэта не толькі пошук дому для жывёл, — расказвае Вераніка. — Гэта яшчэ і адукацыйная дзейнасць: мы расказваем людзям пра стан бяздомных жывёл у нашай краіне; пра тое, як працуюць службы адлову; пра неабходнасць стэрылізацыі і чыпавання жывёл; пра негуманныя адносіны да жывёл у цырках, заапарках і г. д.; што рабіць, калі вы сталі сведкамі жорсткага абыходжання з жывёламі і многае іншае.

Адзін з напрамкаў дзейнасці — Праграма дапамогі жывёлам-інвалідам — тым, каму, здавалася, немагчыма дапамагчы. Праз «Эгіду» прайшлі ўжо некалькі дзясяткаў «асаблівых» жывёл, ў кожнага з іх цяпер ёсць шанец на іншае, шчаслівае жыццё.

Глабальная праблема

На жаль, часта жывёлы становяцца асаблівымі менавіта па віне людзей. Вераніка адзначае, што адна з галоўных праблем з бяздомнымі жывёламі ў нашай краіне — безадказныя адносіны да іх ўладальнікаў.

— Самае вострае пытанне — прыняцце Закона аб ахове жывёл, які дапамог бы абараніць іх правы, а таксама гуманна ўрэгуляваць колькасць бяздомных жывёл, — кажа Вераніка. — Сёння іх колькасць рэгулююць па схеме «адлоў–адстрэл–эўтаназія».

Старшыня арганізацыі прыводзіць у прыклад краіны Еўрасаюзу і Амерыкі, дзе такія законы існуюць шмат гадоў. Людзі ўсведамляюць адказнасць, заводзячы гадаванцаў, таму што іх правы ахоўваюцца на заканадаўчым узроўні: гэта і штрафы, і крымінальная адказнасць за жорсткія адносіны да жывёл. Жывёла — не цацка, а істота, якая таксама адчувае і боль, і страх, якая не можа абараніць сябе. Таму важным пунктам Вераніка лічыць правядзенне асветніцкай работы з насельніцтвам на дзяржаўным узроўні.

Пра адсутнасць адказнасці ў людзей кажа і Надзея Тугарынава.

— Сітуацыя з бяздомнымі жывёламі апошнім часам проста жахлівая. Ніхто не нясе адказнасці за выкінутых, скалечаных жывёл. І калі вы не дапаможаце тым, каму гэта патрэбна, то, хутчэй за ўсё, больш дапамогі ім чакаць не будзе адкуль. Тыя валанцёрскія арганізацыі, якія існуюць зараз, проста фізічна не ў стане справіцца з колькасцю бяздомных жывёл. Гэта павінна вырашацца на дзяржаўным узроўні толькі гуманным метадам пагалоўнай стэрылізацыі і ўзмацненнем мер пакарання за безадказныя паводзіны ўладальнікаў сабак і кошак.

Не прайсці міма

Калі задумваешся пра такую глабальную праблему, здаецца, што твая кропля дапамогі не будзе мець вагі. Але што ёсць акіян, калі не мільён кропель? Таму калі–нікалі дастаткова проста не прайсці міма. Усё яшчэ сумняецца?

Гісторыя Персіка з «Бярозкі». Расказвае Кацярына Захарэвіч:

— З Персікам нас звёў сусвет (іншага тлумачэння я не знаходжу). Гадоў з 15 я марыла менавіта пра рудога ката. А Персік выратаваў сябе сам: скокнуў у правільную фортку — фортку майго кабінета, нейкім дзівам не трапіўшы пад колы машын

на мітуслівым праспекце. На той момант яму было каля паўгода — узрост, у якім не так проста паўплываць на характар. Хутчэй за ўсё, ён быў альбо зусім дзікі, альбо нацярапеўся ад людзей — сядзеў у кутку, сціскаўся ў камячок, калі спрабавалі яго пагладзіць, у рукі не даваўся, ад кожнага гука ці руху шыпеў.

Каб «выхадзіць» яго ў фізічным плане, праблем не было: коцік аказаўся здаровы і нават не схуднелы, таму проста кармілі яго, давалі вадзічку і ўбіралі латок (з апошнім, дарэчы, праблем не ўзнікла). Цяжэй за ўсё было прывучыць яго да пачуцця бяспекі. Але тут рэцэпт толькі адзін: карміць, ахоўваць, размаўляць і гладзіць. Ці забіраць сабе — пытанне не ўзнікала: мара ж спраўдзілася! Больш за паўгода пасля пераезду ён паводзіўся незалежна, і толькі апошнім часам дазваляе чухаць за вушкам. Яго любоў заваяваная часам і высылкамі, таму вельмі трывалая і каштоўная для мяне.

Праз некалькі месяцаў пасля з'яўлення Персіка яшчэ адну рудую котачку падобралі на вуліцы для мамы.

Гісторыя Вінстана і Барні. Расказвае Антон Турчанка:

— Усіх нашых сабак мы знайшлі выпадкова і на доўгія гады. Першую таксу — хлопчыка Вінстана — знайшоў бацька, калі ішоў з работы на абед. Мне тады было гадоў 10. Пакідаць не планавалі, маці скептычна ставілася да жывёл, забралі толькі пакарміць галоднага на выгляд сабаку. А праз пару месяцаў ніхто не хацеў яго нікуды адпусіць. Ды і гаспадары не знайшліся — іх мы старанна шукалі на форумах, ў аб'явах і газетах. Не знайшлі. На наступныя 12 гадоў Вінстан стаў паўнапраўным членам сям'і. Праз некалькі месяцаў пасля таго, як яго не стала, маці выпадкова ўбачыла аб'яву ў сацыяльнай сетцы: шукалі гаспадара ці ператрымку для параненай таксы, хлопчыка, як дзве кроплі вады падобнага да Вінстана. Аб'яву яна ўбачыла ў 11 гадзін вечара. Ужо апоўначы яны разам з маім братам забралі «байца» дадому. На раніцу звярнуліся да ветэрынара, праз месяц — вылечылі. Амаль аднолькавыя знешне, Вінстан і Барні патрабавалі зусім рознага падыходу. Вінстан прывык да нашага дому хутка: адразу адправіўся на кухню, а пасля лёгка адпачыць у крэсла. Барні ж быў больш сціплым: першыя два дні знаходзіўся выключна на парозе: баяўся глядзець у вочы, еў толькі ноччу. Потым звывся — пшчота і любоў зрабілі сваю справу.

Лілія Гайдаржы

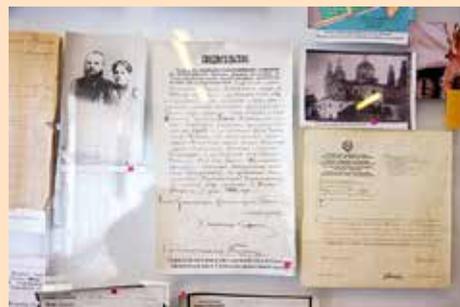
Глыбоцкія крылы

Заязджаючы ў горад Глыбокае на Віцебшчыне, можна пабачыць, што выклікае гонар яго жыхароў ледзь не болей за ўсё. На пастаменце замёр, нібы ў любы момант гатовы сарвацца ўвышыню, драпежны баявы самалёт, знішчальнік–бамбардзіроўшчык «Су–17», створаны знакамітым беларускім канструктарам Паўлам Сухім. Гэта падарунак глыбачанам з нагоды 101–й гадавіны з дня народзінаў Паўла Восіпавіча, якую адзначылі 22 гады таму. А ў гэтым годзе ў Глыбокім з’явіліся яшчэ два самалёты–помнікі: Су–24М, каля школы №1, і Су–27П, у парку Перамогі. Спраектаваная Сухім тэхніка шмат дзесяцігоддзяў бараніла СССР, а яго ідэі працягваюць развівацца і зараз. І нават пасля смерці Паўла Восіпавіча новыя ваенныя і спартыўныя самалёты выходзяць пад мадэллю «Су», а канструктарскае бюро мае яго імя.

Каго ні запытай, усе глыбачане памятаюць, што Сухі нарадзіўся ў іх горадзе (мястэчку на той час), а ў сярэдняй школе №1 яшчэ ў 1985 годзе настаўніца Тарэса Эдуардаўна Рабіза стварыла поўны цікавостак музей, прысвечаны авіяканструктару. Туды мы і зазірнём.

Першае, на што хочацца звярнуць увагу, — якасная дакументальная база. Асабліваю каштоўнасць мае выписка з царкоўна–прыходскай кнігі 1895 года, якая дакладна падцвярджае, што Павел Восіпавіч Сухі нарадзіўся ў сям’і настаўніка менавіта ў Глыбокім, і ставіць у гэтым пытанні кропку. Улічваючы, што збіраць архіў дапамагалі і сваякі авіяканструктара, і калегі, і вайскоўцы, знаёмыя з ім, то па дакументах можна адсачыць усё жыццё Сухога: пераезды сям’і, службу ў войску, канструктарскую працу ў розных кропках СССР.

Ведаеце што? Я вас падмануў! Першымі на сябе звяртаюць увагу не стэнды з дакументамі, а юныя экскурсаводы–вучні, якія сустракаюць наведвальнікаў ветлівымі ўсмешкамі. З вялікім энтузіязмам (і сапраўдным прафесіяналізмам) яны праводзяць па экспазіцыі, распавядаюць гісторыю музея. З захапленнем дзяўчынка пераказвае словы Паўла пра тое, як ён быў зачараваны авіяцыяй: «Я ішоў з дзецьмі з гімназіі, і раптам над нашымі галовамі праляцеў аэраплан. Гэта было так нечакана і дзіўна, што дух займала. Не птушка, а чалавек ляціць над намі».

Што я яшчэ магу сказаць пра экспанаты — гэта тое, што яны сапраўды шыкоўныя. На наступным фота вы можаце назіраць аднаго з экскурсаводаў за сапраўдным пультам кіравання баявога самалёта. Дарэчы, ён менавіта з той машыны, якая сустракае нас па дарозе ў Глыбокае. І кабіна не схаваная за шклом, да яе сапраўды можна дакрануцца, нават сесці і адчуць сябе сапраўдным лётчыкам. Экскурсавод заўважае, што Су–17 быў першым самалётам, які мог змяняць форму крылаў у палёце. Хаця самалёт пайшоў у вытворчасць яшчэ ў 1966 годзе, ён і зараз застаўся на ўзбраенні. Напрыклад, на авіябазе ў польскім горадзе Свідвін, якая даслала ў беларускі музей сувеніры.

Не, гэта надта крута, зірніце яшчэ раз. Якая ж там неверагодная колькасць усялякіх прыбораў, таб-ло ды індыкатараў! Цяжка паверыць, што хтосьці можа ва ўсім гэтым арыентавацца, асабліва ў час бою, калі лік ідзе на імгненні. Цікавы факт: адзіная жанчына, якая здзейсніла паветраны таран, Кацярына Зелянко, кіравала самалётам Су-2.

А вось крэсла для катапультавання. Зразумела, сапраўднае. Дакладна гэтае — з таго ж Су-17. А вось Су-9 увогуле быў першым рэактыўным самалётам, на якім такое з'явілася. Не адно жыццё лётчыка было выратавана, дзякуючы таленавітаму глыбачаніну.

Па маім меркаванні, адчуць, што музей сапраўды жывы, можна тады, калі ў ім з'яўляюцца не толькі старыя рэчы, але і нешта новае. Напрыклад, створанае наведвальнікамі, ўражанымі і кранутымі гісторыяй. Як гэтыя мадэлі вайсковай тэхнікі, створаныя школьнікамі.

Пасля экскурсіі я з задавальненнем пакінуў запіс у памятнай кнізе ад імя «Бязрозкі». Гэта ўжо другая такая кніга музея, і яна таксама заканчваецца, спісаная дробнымі почыркамі наведвальнікаў як з Беларусі, так і з усяго свету. Прыязджаюць сваякі Сухога, авіяканструктары і лётчыкі з розных краін. І ўсім ім ёсць за што падзякаваць.

Калі кожны беларус будзе памятаць тых таленавітых людзей, якія нарадзіліся ў яго горадзе ці вёсцы, то ніхто не будзе забыты. Глыбачане памятаюць. А вы?

Мікалай Ізайтка

Зазірні ў куточак любы —
 Усюды сцэлецца з кветак абрус.
 Прыгажэй не знайсці на зямлі,
 Чым Радзіма мая — Беларусь!
 Зазірні ў куточак любы —
 І пабач, як калышацца гай,
 Як па хлебным моры пльвуць
 Караблі, што збяруць ураджай.
 Ты паслухай, як ветры пяюць,
 Як птушыны аркестр гучыць,
 Як у мяккіх шаўковых лугах,
 Срэбнай песняй крынічка звініць.
 Не чуваць тут грывотаў вайны,
 Ні снарадаў, ні стрэлаў, ні слёз,
 А ў траншэях былых прараслі
 Першацветы між тонкіх бяроз.
 Зазірні ў куточак любы —
 Усюды смех ты пачуеш дзіцячы.
 Дзе б ні быў ты, а помні заўжды:
 Жыць у мірнай краіне — шчасце.

У кароне сонца над Сулой
 Палошча промні ў вадзе,
 А на радзіме на маёй,
 Гняздо заўсёды бусел ў'е.
 Гамоняць травы ў лугах.
 Ды шоўкам сцелюцца ўдаль.
 І ў гэтых пахкіх мурагах
 Ім кветкі ладзяць дзіўны баль.
 Жаўрук у сіняй вышыні
 Звініць мелодыяй душы,
 А на Радзіме на маёй,
 Няма ніякае вайны.
 Крынічка ўдалячынь бяжыць,
 Затым зліваецца з Сулой.
 Яна ж да Нёмана імчыць,
 Каб расказаць пра край пра мой.
 А Нёман плынь сваю нясе
 Да мора ў далёкі край,
 Там ён аповед павядзе
 Пра мой куточак — зямны рай —
 Пра мой прыгожы лес і луг,
 Пра мора хлебнае і лён,
 Пра сонца ў кароне круг
 І мой шчаслівы мірны сон.
 Раскажа Нёман, як бяжыць
 Мая імклівая Сула.
 І як шчасліва ў краі жыць,
 Дзе жах не сее свой вайна.

Алёна Калкоўская,
 7 клас, Шашкоўская СШ,
 а. г. Шашкі, Стаўбцоўскі р-н

Вераніка Шылко,
 6 клас, Шашкоўская СШ,
 а. г. Шашкі, Стаўбцоўскі р-н

Куды ляціць галопам час?

Куды ляціць галопам час?
Куды ён хутка так імчыцца?
Няхай спыняўся б лепш ля нас,
Даваў нам нечым захапіцца.
Куды ляціць галопам час?
Не завітаўшы на частунак?
Бяжыш за ім каторы раз,
Спадзеючыся на ратунак.
Дый паратунак ні гу–гу,
І з часам страшна размінуцца.
А ўсё ж карысна на бягу
Хоць раз назад — ды азірнуцца.

Калі той дзень прыйшоў

Калі той дзень прыйшоў,
Ты як ніхто шукаў —
І ты яе знайшоў.
Калі той дзень прыйшоў,
У думках ёй сказаў
Мільён чаканых слоў.
І страціў, бо змаўчаў,
Калі той дзень прыйшоў.

Пісьменнік

Толькі праўда. І нельга пазбегчы таго,
Бо такая ў пісьменніка доля.
Дзёрзкіх думак багацце ёсць сіла яго,
А магчымасць сказаць — яго воля.
За народ гаварыць абавязаны ён,
Чараўнік, што загойвае раны...
Яго мала хвалюе багатых праклён,
Ён народу бязмежна адданы.
І чаму з даўніх пор ўсе так дзячаць яму,
Не шкадуючы велічных слоў?
Бо пісьменнік — такі ж незаўважны як дым,
А заўсёды аснова асноў.
Ён павінен мець сэрца і ім шкадаваць,
Каб з народам вялася размова,
Для яго вельмі важна адно ўсведамляць:
Не памрэ разам з ім яго мова.

Матчыны рукі

С ёння яна зусім разгубленая, патухлая... Быццам прыгнечаная чымсьці. Я доўга ўглядалася ў родныя рысы і ўсё ніяк не магла зразумець, што не так. Здаецца, тыя ж вялікія ласкавыя вочы, тая ж усмешка — прыпаднятыя куткі вуснаў, нават тая ж хустачка на тонкіх плечыках. Але ўсё роўна трывожна. Яна падсунула бліжэй да мяне талерку гарачага наварыстага супу і, падпёршы далонню шчаку, клапацліва вымавіла:

— Чаго ты глядзіш? Еш, дачушка, а то астыне.

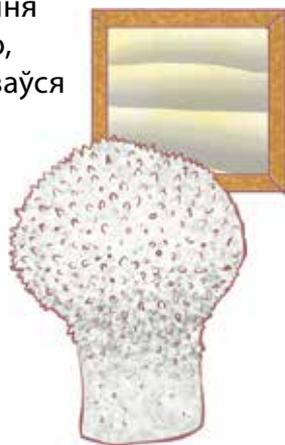
Есці не было сіл. Мой погляд слізгаў па яе сагнутым стане. І раптам несвядома спыніўся на руках, якія ўздрыгваючы пацягнуліся да твару. Вось! Рукі! Маршчыністыя, парэпаныя за доўгія гады бесперапыннай працы рукі, якія сумленна неслі ўвесь цяжар нялёгкай жаночай долі, самааддана змагаліся з жыццёвымі перашкодамі, ласкава абдымалі, калі здаралася нешта дрэннае і заставаліся выціраць мае слёзы, калі ўсе некуды зніклі... Толькі рукі, толькі яны быццам выдаюць сапраўдную колькасць перажытых гадоў.

І раптам мне стала сорамна... Усе гэтыя гады я не заўважала, як маці старэе, як навісаюць над прыгожымі вачыма стомленыя павекі, як твар яе пакрываецца дробнай сетачкай зморшчын, як скрозь калісьці густыя, бліскучыя чорныя валасы непрыкметна прабілася серабрыстая нітка сівізны. Я хацела нешта сказаць, заплакаць ад адчаю, вярнуць маці яе маладосць, яе бесклапотную ўсмешку і забіяцкі бляск у позірку. О, як я хацела падарыць ёй хаця б хвілінку з тых часоў, калі яна магла не думаць пра справы, не хвалявацца пра заўтра і не ўставаць раней за ўсіх. Я аддала б усё, што мне дарага, каб толькі ўбачыць яе рукі, не кранутыя старасцю. Але замест гэтага ўцерла маленькую слязінку і, абхапіўшы талерку, зачарпнула поўную лыжку густога, наварыстага супу...

Эмілія Чарнагубава

Грыбны дыпціх

1
Наступаю на порхаўку,
і яна выбухае
сумам знікнення
і радасцю таго,
што дым вырываўся
на волю...

2
Сінюха
як сіняе вуха,
бо калее ў халодную ноч,
поўная сіне-блакітных слёз...
Нягледзячы на ўсе пакуты,
яна выслухае свой лёс,
які вымавіць
грыбнік...

Альжбэта Малішэўская-Спрычан
4 клас, гімназія №23 г. Мінска

Палітра дваццаць першага стагоддзя

У адной хаце жыла сям'я і прапрапрапрапрапраўнук таго ката, пра якога пісаў Якуб Колас у паэме «Савось–распуснік». І галоўнае, Палітра (а менавіта гэтак клікалі прапрапрапрапрапраўнука) меў шмат падабенства са сваім прапрапрапрапрапрапрадзядулем, яго нават і апісаць можна было гэтак:

Нос чарнявы,
Хвост бялявы,
Задзірасценькі;
Кіпцік–шчыпчык
Заграбасценькі;
Лапкі–драпкі
Машастовыя,
А шарсціначкі
Шаўковыя...

Але былі і цікавыя адрозненні. Продак Палітры ўмеў адбіваць такты хвостом, бо ён навучыўся музыцы. А нашчадак навучыўся чытаць, хоць пра гэта ніхто не здагадаўся. Але затое яго сям'я ведала, што ён, калі чытаюць «Савося–распусніка»,

змьяне сваім голасам інтанацыю: то закрычыць, то запытальна мяўкне, то пакрыўдуе...

Кот навучыўся чытаць, калі яму было тры месяцы. Сям'я, дзе ён жыў, складалася з трох чалавек: мама, тата і сын. Калі Альгерд пайшоў у першы клас, яму задалі вывучыць на памяць урывак пра ката «У Савосева суседа...». Хлопчык ніяк не мог адолець гэты верш. Ён вырашыў пайсці пагуляць і адкласці вывучэнне верша на потым. Але як толькі Альгерд падышоў да дзвярэй, перад ім рашуча паўстаў кот. Палітра падвёў яго да стала і строга мяўкнуў, што значыла: «Зрабі і не адкладай на потым». Хлопчык зноў пачаў вучыць верш. Палітра хітаў галавой у выпадку памылкі. Давялося Альгерду пабыць пад уладай ката.

Наступным днём на занятку беларускай літаратуры ён лепей за ўсіх расказаў верш. Вось такі быў незвычайны нашчадак героя твора Якуба Коласа.

На ловы мышэй Палітру натхнялі казкі пра іх, якія ён чытаў нанач. Начытаўшыся, ён клаўся спаць, а ўранку лавіў шмат мышэй. І ніводны кот у іх вёсцы не мог гэтулькі злавіць.

Былі ў Палітры і някепскія здольнасці да малявання (ды і як у ката з такім імем могуць быць кепскія?). Калі ён хацеў злавіць рыбку, дык маляваў яе хвостом на пяску. На залатым пяску атрымлівалася залатая рыбка, а на іншым — звычайная. Тады Палітра глядзеў на рыбку і казаў: «Лавіся рыбка ці вялікая, ці маленькая — абы смачная!»

Хлопчык Алесь быў суседам Альгерда, а значыцца і Палітры. Ён здэкаваўся з усіх жывёл у вёсцы: то падражніць сабаку, то кіне каменем у курак.

Аднойчы Алесь сустрэў Палітру, усцешыўся, што пабачыў ахвяру і пайшоў да ката.

— Хадзі сюды, мой каток, хадзі сюды, міленькі, — прымаўляў хлопчык, падыходзячы ўсё бліжэй.

Кот ведаў ужо Алесь і разумеў, што можа трапіць у нявыкрутку. Таму, калі хлопчык нахіліўся, каб дакрануцца да яго, Палітра паспрабаваў адскочыць, але ўсё ж Алесь злавіў яго. І як кот ні выдзіраўся, хлопчык дацягнуў яго да свайго падворка і пасадзіў у клетку. А потым панёс у лес, бо задумаў яго там пакінуць. Алесь нёс ката і злосна рагатаў: «Урэшце я пазбаўлюся гэтага суседскага ката, не будзе ў гэтага разумніка Альгерда яго ўлюбёнца. Няхай паплача!»

Але тым часам Палітра высунуў лапу з клеткі, кіпцюром адчыніў зашчэпку і скочыў на галаву свайму захопніку. Алесь залямантаваў гэтак моцна, што пачуў гаспадар ката.

Альгерд заўсёды дапамагаў сваім сябрам, і яму падалося, што гэта быў адзін з іх. Як толькі хлопчык пабачыў Алесь з катом, ён падбег, сцягнуў ката і паваліў крыўдніка.

Алесь плакаў ад болю і сораму, раптам ён усё зразумеў... А Палітра зразумеў, што зразумеў Алесь, падышоў і працягнуў яму лапку. Алесь таксама працягнуў яму руку.

— Такага ў творы Якуба Коласа не было, — сказаў Альгерд.

«Мяў, затое будзе ў творы пра мяне...» — падумаў Палітра.

Альжбэта Малішэўская–Спрынчан
4 клас, гімназія №23 г. Мінска

Заяўка на Парнас

Прышэлец у гімназіі

*Альтэрнатывны раман з працягам
(пачатак — ў №12/2017)*

Глава 7

Калі вучні разышліся на зімнія канікулы, Афоня таксама знік. Доўга яго не было, і гімназісты засумавалі.

І вось аднойчы, у панядзелак, як заўсёды, наш повар Крысціна Францаўна прыйшла на працу ў сталоўку і адкрыла пусты рондаль.

— Ой! Хто забыўся тут зялёную анучу? — абурылася шэф-повар.

— Я не ануча, — пакрыўджана азвалася тое, што ляжала на дне. — Я Афоня і ўлез сюды пагрэцца. А вы зусім не цепліце!

— Дык канікулы ж! А ты дзе так змерз? — папыталася расчуленая Крысціна Францаўна.

— Я не толькі змерз! Я скалечаны і знявечаны! — пачаў ціснуць на жаль Афоня. — Вы заўважылі, што і ў Вікторыі Вячаславаўны нага забінтаваная, і ў Мікіты Балюка нага зламаная, і ў Лёшы Грузда пальца не хапае... А я... я страціў свой чароўны хвосцік, доўгі, элігантны, з пэндзлікам на канцы... — зусім тоненька зарумзаў

Афоня. — Гэта мы невялікай, але дужа прыемнай кампаніяй выпрабоўвалі новыя сані на Паўночным полюсе. Усё было класна, але неспадзявана выскачыў Умка (памятаеце мультфільм?), нам давялося рэзка мяняць курс, і мы наляцелі на ледзяную скалу... Цяпер вось чалавекі ходзяць па дактарах, а мяне, беднага і няшчаснага alien, і пашкадаваць няма каму...

На гэтых сумных словах рэдкія зялёныя слёзы выкаціліся з вачэй Афоні. Зусім расчуленая, Крысціна Францаўна выняла Афоню з рондаля і прытуліла да сябе. Вытрымка канчаткова пакінула гуманойда.

— Калі ласка, усынавіце мяне! — ледзь чутна праякатаў Афоня.

Збянтэжаная Крысціна Францаўна не змагла вымавіць ні слова...

Вікторыя Сякляцкая

Глава 8

Пасля прыгод на Паўночным полюсе мне, як водзіцца, аформілі надомнае навучанне. Не клыпаць жа са зламанай нагой па галалёдзе! Усе настаўнікі прыходзілі да мяне дамоў самі. Беларускую мову я вывучаў з Вольгай Іванаўнай, бо Вікторыя Вячаславаўна, як вы ведаеце, была таксама на бальнічным пасля тых жа прыгод.

Вось сядзім з настаўніцай аднойчы, выконваем практыкаванні, і раптам у дзверы званок. Хто б гэта мог быць? Тата і мама на рабоце, а званок аж разлягаецца. Ці не Афоня гэта? Я не памыліўся. Ён уварваўся ў прыхожую і пачаў цягнуць мяне гуляць. Яму ніяк не даходзіла, што я выбыў з гульні — праз зламаную нагу. Дзіва што: на планеце Скампікс ног не ламаюць, там нават не хварэюць ніколі. Ледзь я яму растлумачыў праблему, а Вольга Іванаўна ўжо гукае з пакоя:

— Мікіта, куды ты падзеўся?

Я Афоню спехам запіхнуў на кухню і загадаў чакаць. Толькі прыкльпаў да Вольгі Іванаўны, а тая ўстае і кажа:

— Схаджу на кухню, вадзічкі пап’ю.

Я кінуўся ёй наперарэз, але Вольга Іванаўна рашуча мяне адсунула ад дзвярэй:

— Ты многа мітусішся, Мікіта, нагу трэба берагчы. Я схаджу па ваду сама.

І пайшла. Што зараз будзе? Я быў у адчаі і чакаў самай неверагоднай рэакцыі настаўніцы на прышэльца — як у фільмах жахаў. Але на кухні стаяла цішыня. Хвіліна, другая... Можна, Вольга Іванаўна без прытомнасці? Крадуся на кухню на цырлах, як ліс, асцярожна зазіраю і ... Ну і ну! Вольга Іванаўна сядзіць на зэдліку, усміхаецца, боўтае нагой і размаўляе з Афонам! А той узлез на стол і гасцінна падлівае ёй гарбаты!

— Я вам не перашкодзіў? — пакрыўдзіўся я.

— Не, Мікітачка, — хорам адказалі яны.

— А як жа беларуская мова, Вольга Іванаўна?

— Ты, Мікіта, малайчына. Добра ведаеш прадмет. Мы цябе на алімпіяду накіруем. А зараз можаш зрабіць паўзу і выпіць з намі іншапланетнай гарбаты.

Вось так яно бывае. А на алімпіяду я пайду! І вас запрашаю.

Мікіта Балюк

Глава 9

Пасля здарэння на Паўночным полюсе — пералому нагі — Мікіта доўга не хадзіў у школу. Ужо і Лёша Грузд вярнуўся, і Вікторыя Вячаславаўна прыйшла, а Мікіта ўсё сядзеў дома. І вось тады вясялая кампанія, што апрабоўвала санкі на полюсе, вырашыла наведаць Мікіту.

Вікторыя Вячаславаўна ўзяла з сабой тэрмас з яе фірмовай гарбаткай «Чарайкоўская казка», а Лёша — любімыя Мікітам дранікі.

Як жа здзівіліся госці, калі ўбачылі ў Мікіты на канапе... сінюю істоту! Да таго ж размаўляла яна з Мікітам на чыстай... англійскай мове.

— Знаёмцеся, — сказаў Мікіта, — родны брат Афоні Сцёпа. Ён прыбыў сюды па запрашэнні Афоні, якому тэрмінова спатрэбілася дадому. Толькі вось Сцёпа беларускай мовы пакуль не засвоіў, таму забяўляе мяне па-англійску і ўрокі дапамагае рабіць, каб я не адстаў ад класа.

Ні Лёша, ні Вікторыя Вячаславаўна англійскай мовы не ведалі. Таму выратавалі дранікі і гарбатка. Сцёпа быў у захапленні і ўсё пытаўся, як бы яму гэтак штодня есці. Не дзіва, што першыя беларускія словы ў яго лексіконе былі «дранікі» і «гарбатка».

Потым сябры глядзелі тэлевізар і гулялі ў настольныя гульні. Нарэшце з’явіўся Афоня, і Сцёпа забіраўся дамоў. На развітанне ён сказаў Мікіту: «Не хвалюйся, твая нага заўтра будзе ў парадку».

І сапраўды, назаўтра Мікіта з’ездзіў на рэнтген, і ўрач сказаў яму: «Час вяртацца ў школу!» Што Мікіта з радасцю і зрабіў. Карысна ўсё-ткі сябраваць з іншапланецянамі!

Аляксей Багуцкі

Глава 10

Аднойчы Афоня зайшоў у клас гісторыі. У шафе ён пабачыў скульптуру з чалавечай галавой і целам льва. Вы здагадаліся? Гэта быў сфінкс. Але Афоня ніколі раней не бачыў сфінксаў, таму зрабіў вялікія вочы, развяў рот і дрыжачым голасам спытаў:

— Хто гэта?

Мы з Мікітам расказалі усё, што ведалі пра сфінксаў: што яны духі-ахоўнікі з тварам фараона і ўвасабленне царскай улады, а таксама захавальнікі пірамід і скарбаў. Мы ніколі не бачылі, каб нехта так уважліва слухаў — прышэлец гэта ці чалавек. А калі мы скончылі свой аповед, Афоня прапанаваў тэлепартавацца ў Егіпет. У нас было дзве гадзіны вольнага часу, і мы згадзіліся.

Ніколі не здагадаліся б, што Афоня дадумаецца тэлепартавацца на самы верх... піраміды. Ці то ён мысліць занадта глабальна, ці то пачынае нахабнічаць.

— У-га! — закрычаў Афоня і паехаў са схіла піраміды, як са снежнай горкі, пацягнуўшы і нас за сабою. Вось гэта адрэналін! Ніякі «Лябязы» не дакажа.

І раптам загрымела, піраміды скаланула. Праз некалькі хвілін з уваходу паказаліся... муміфікаваны фараон! Голасам, падобным да грому, ён зароў:

— Хто асмеліўся патрывожыць мой спакой?

— Прабачце, але мы тэлепарціраваліся ў старажытны Егіпет, каб паглядзець, якім ён быў да нашай эры...

— Да нашай эры??? Але тады я быў жывым і кіраваў краінай! Ану, тэлепартуйце мяне таксама ў гэтае ваша «да нашай эры».

Афоня матануў сваім касмічным плашчом, і фараон зрабіўся маладым і здаровым.

— Пайшлі, — загадаў ён і павёў нас па старажытным Егіпце.

Мы пабачылі многае: як будаваліся піраміды (без сучаснай тэхнікі!), як працавалі людзі на плантацыях, як арашалі зямлю і лавілі рыбу ў Ніле.

Потым нас запрасілі на абед. Як вы думаеце, што елі фараоны? Тут былі смажаныя на верцэле качкі і гусі, варанае мяса быка пад соусам, солёная рыба, разнастайная садавіна і гародніна, духмяны хлеб, некалькі відаў піражкоў і квас. Наеліся ад пуза!

Пасля абеду мы адпачывалі на тэрасе фараонавага палаца і каталіся на лодцы па Ніле.

Увечары фараон стаў сумным і сказаў, што з заходам сонца яму трэба вярнуцца ў піраміды. Мы правадзілі яго, развіталіся і паабяцалі больш не трывожыць. Афоня тэлепартаваў нас дамоў.

Цяпер вась думаем, як прызнацца нашай настаўніцы гісторыі Таісіі Іванаўне, што мы ведаем старажытны Егіпет не толькі па кніжках.

А вы, калі будзеце ў Егіпце, усё-ткі не будзіце фараона!

Мікіта Балюк
Віталь Мінкоўскі
Вячаслаў Кундра

Алёна Беланожка

Месяц чакае гасцей

Працяг (пачатак — у №4)

У прызначаны час юныя астраномы сустрэліся пад язінам. Хутка прыйшла і Сонечка, але не адна. З ёй быў моцны, каранасты чалавек у чорнай куртцы і ваенных чаравіках.

— Соня, хто гэта? — спытаў Андрэй Мікалаевіч.

— Гэта Валера, — адказала Соня. — Ён панясе тэлескоп.

Валера, нічога не гаворачы, падышоў да сумкі са «Шмідтам-Касэгрэнам» і ўскінуў яе на плячо.

— Ой, мамачкі, асцярожней, калі ласка — гэта ж опытка, далікатны інструмент! — захваляваўся Чарноў.

— Валера ў курсе, — супакоіла яго Соня.

— Гэта ваш ахоўнік, Соня? — пацікавіўся Саша.

— Можна сказаць і так. Тата хвалюецца: ноч на двары.

— Што зробіш: нам з вамі Месяц можна разгледзець толькі ўначы, бо ўдзень замінае Сонца, — сказаў Саша. — Усе сабраліся? Пайшлі!

Саша павёў кампанію за сабою. За Сашам ішоў Назар з заплечнікам, у якім ляжаў ноутбук. За ім ішлі і шапталіся Таня і Маша, а за дзяўчатамі — Сева, Пашка і Андрэй Мікалаевіч. За астраномамі крочыла Соня. Яна хацела спаць, і па ўсім было відаць, што гэтае падарожжа ёй не ў радасць.

Валера замыкаў працэсію. Ён ішоў моўчкі і слухаў ноч. Яго твар быў засяроджаны.

— Ваш Валера заўсёды такі грозны? — спытаўся Пашка ў Соні.

— Ён падаецца грозным, — адказала яна. — На самой справе ён дужа мілы. Адноўчы мы з дзяўчаткамі пайшлі гуляць у лес, і Валера голымі рукамі вырваў з зямлі асінку, каб развесці вогнішча. А потым падсмажыў нам кілбаскі, каб мы не засталіся галоднымі. Ён проста лапачка!

— Ага... лапачка, — сказаў Пашка і паглядзеў на вялікія рукі Валеры.

— Былы дэсантнік. Хаця, канешне, дэсантнікі не бываюць былымі. Тата нават падарыў Валеры на дзень нараджэння імянны нож выжывання.

— Што за нож?

— Ну, як жа вы не ведаеце? Нож дэсантніка, парашутны нож, яго яшчэ называюць стропарэзам. Нож, якім дэсантнікі пераразаюць стропы парашутаў. Служыць для выжывання ў любых умовах. Дык вось, у Валеры ёсць такі нож. На лязе так і напісана: «Валерычу ў Дзень нараджэння». Валера ім выразае звяркоў з драўніны.

— Якіх звяркоў?

— Сабачкаў, коцікаў, зайчыкаў. Адноўчы зарэзаў гадзюку, каб тая мяне не ўкусіла.

— Мы з задавальненнем прыем Валеру ў наш астранамічны клуб! — сказаў Андрэй Мікалаевіч. — Ён любіць зоркі?

— Чаму ж не любіць? У Валеры на пагонах — я бачыла! — тры зорачкі ў рад.

— О! Як у таткі майго! — ажывіўся Пашка. — Татка на флоце служыў! У мяне нават вось што ёсць!

Пашка расшпіліў вятроўку і паказаў усім цяльняшку.

— Вось, у Валеры такая ж, толькі ў зялёную палоску, — сказала Соня.

Спачатку астраномы ішлі па вулачцы, падсвечанай ліхтарамі, потым звярнулі ў сквер, а адтуль — на пустыр, дзе было так здорава запускаць паветраных змеяў! Тут зусім не было ліхтароў, але ў небе над горадам ярка ззяла поўня. Яе белае халоднае святло залівала ўсё наўкол, і можна было б абысціся без электрычнасці, але астраномы адначасова, як па камандзе, дасталі з кішэняў ліхтарыкі і ўключылі іх.

— Ліхтарыкі ёсць і ў тэлефонах, але такія, на батарэйках, больш зручныя: і з рук выпусціць не страшна, і акумулятар у тэлефоне не «сядае», — патлумачыла Таня аднакласнікам.

— У наступны раз і мы ліхтарыкі возьмем, — сказаў Сева.

— І сродак ад камароў! — дадаў Пашка: на яго напала цэлая армія маленькіх крывасмокаў, ён махаў рукамі, як вентылятар, але гэта мала дапамагала.

Хутка ад шпацыру па калдобінах у Севы і Пашкі пачалі садзець ногі. Бывалыя астраномы прызвычаліся да такіх доўгіх прагулак, таму адчувалі сябе нармальна. Яны крочылі па знаёмай сцяжынцы, пазіралі на неба і ціхенька размаўлялі між сабою: ці няма аблокаў? Ці добры быў прагноз надвор'я? Нішто не будзе перашкаджаць назіранням?

Поўня глядзела з вышыні, і было падобна, што яна ўсміхаецца.

— Хутка да Месяца паляціць «Федэрацыя»! — сказала Маша. — Слухайце, сябры! Калі б у вас была магчымасць адправіць на Месяц якую-небудзь адну рэч, то што б вы перадалі касманаўтам?

— Сцяг Зямлі! — крыкнуў Пашка.

— Хіба ёсць такі сцяг? — здзівілася Маша.

— Няма, — сказаў Андрэй Мікалаевіч.

— Як жа так? — расстроіўся Пашка. — У кожнай краіны, у вобласцей і гарадоў, нават у самых маленькіх вёсчак абавязкова ёсць сцяг! Чаму людзі яшчэ не прыдумалі сцяг Зямлі? Ну, і як нам ляцець да зорак? У нас няма ніякіх апазнавальных знакаў! Вось хто мы такія — НЛА, самы неапазнаны аб'ект ва ўсім Сусвеце!

— Людзі чамусьці не ўмеюць аб'ядноўвацца, — сумна сказала Таня. — Разам мы змаглі б зрабіць так многа! Нават на Месяцы пасяліцца.

Поўня, здаецца, была згодная з Таняй.

— А давайце пагуляем у «Да чаго падобная поўня?» — прапанаваў Сева. — Хто назаве слова апошнім, той выйграе, і ў тэлескоп ён будзе глядзець першы!

— Добрая думка! — падтрымала Севу Маша. — Цур, я першая! Луна падобная да сыру!

— Да бліна! — сказала Соня.

— Да бульбіны, — прыгледзеўшыся да поўні як след, сказаў Сева.

— Да фары ад матацыкла! — крыкнуў Пашка.

— Да фотаздымка ў пашпарце маёй сястры, — сказаў Назар.

Версіі сыпаліся, як цукеркі з навагодняга падарунка. Астраномы крычалі, перабіваючы адзін аднаго:

— Да талеркі!

— Да патэльні!

— Да цыркавой арэны!

— Да люстэрка!

— Да пудраніцы!

— Да рубля!

— Да клубка белых нітак!

— Да ледзянца!

— Да медаля!

— Да купала парашута, — раптам сказаў Валера.

Гэта былі першыя словы, якія сказаў Валера за ўвесь вечар. Юныя астраномы змоўклі і паглядзелі на Сонінага ахоўніка, які працягваў крочыць, як быццам нічога не здарылася.

— Што ж, — сказаў Андрэй Мікалаевіч пасля хвіліны маўчання, — паколькі варыянтаў больш няма, пераможцам аб'яўляецца Валерый!

Усе заапладыравалі.

Сцяжынка прывяла юных астраномаў да ракі. Сонная, спакойная, цёплая, яна павольна плыла паміж зялёнымі лозамі.

Андрэй Мікалаевіч з Сашам выцягнулі з лазняку лодку.

— Мы што, паплыём? — насцярожана спытаўся Сева: ён баяўся вады.

— Ага! — адказала Таня. — У наша сакрэтнае месца.

— На старую вежу! — удакладніў настаўнік.

— А, гэта тая вежа, воданпорная, з чырвонага кірпічу, якая стаіць на ўскрайку горада? Я ведаю, дзе гэта! — абрадаваўся Пашка.

— Так, — сказаў Саша. — Там цудоўнае месца для назіранняў. Мы абсталявалі яе пад глядзельную пляцоўку.

— Туды можна дабрацца і па беразе ўздоўж ракі, потым на мост — і зноў па беразе! — дадаў Назар. — Але мы звычайна плаваем. Так хутчэй, і тэхніка на камнях не б'ецца.

Кампанія села ў лодку. Валера пагрузіў «Шмідт-Касэгрэн» і ўзяўся за вёслы.

— Эх, вось бы вудачку і на рыбалку! У маі акунькі добра клююць, «матросікі», з іх добрая выходзіць вушыца! — з жалем сказаў Пашка.

— Факт, — пацвердзіў Валера і скамандаваў, — аддаць швартовыя!

Пашка адвязаў вяроўку ад лазіны. Лодка мякка адчаліла і, гойдаючыся на цёмных хвалях, панесла юных астраномаў па начной рацэ, трымаючы курс на поўню.

— Я вось што падумаў, — сказаў Пашка. — Вы неяк не крута называецеся. Ну, праўда, што за назва для такой сур'ёзнай арганізацыі: «Юны астраном»? Курам на смех!

— А вы што прапануеце, малады чалавек? — Андрэй Мікалаевіч паправіў акуляры.

— Трэба болей пафасу! Маштабней! «Галактыка», напрыклад.

— «Тры зоркі», — прапанаваў Валера.

— Чаму ж тры? — здзівіўся Назар. — Нас болей!

— Тады «Пяць зорак».

— А давайце назавёмся «Пульсары»! — сказаў Сева. — Я чытаў пра іх!

— О, выдатна! Пульсары, нейтронныя зоркі, дзеці звышновых! — сказаў настаўнік. — Вельмі маленькія, але вельмі важкія. А яшчэ па іх можна звяраць гадзіннікі!

— А як яны з'яўляюцца? — спытаў Пашка.

— О, яны з'яўляюцца вельмі прыгожа! Гэта фантастычнае відовішча! Зорка ўзрываецца, ператвараецца ў звышновую, скідае сваю абалонку, і тая разлятаецца на тысячы мільёнаў кіламетраў! А на месцы зоркі застаецца аб'ект, які хутка-хутка абарочваецца вакол сябе, пасылае імпульсы ў прастору. Гэта і ёсць пульсар.

— І наша Сонца стане пульсарам?

— Не. Наша Сонца дужа маленькае, каб стаць звышновай. Сонца спачатку ператворыцца ў чырвоны гігант, а потым у белы карлік. Яно не ўзарвецца.

— Прыплылі! — сказаў Саша.

Старая вежа была пабудавана яшчэ ў дзевятнаццатым стагоддзі. Калісьці тут, на ўскрайку горада, стаяў шкляны заводзік. Потым заводзік закрыўся, яго будынак людзі расцягнулі па цагліны — «на гаспадарчыя патрэбы, чаго дабру прападаць!». А вежа так і засталася стаяць. Праўда, вады ў ёй болей не было. З цягам часу сцены пачалі пакрывацца мохам, а вакол вырас зялёны гай. Мясцовыя жыхары да вежы не набліжаліся і нават гай абыходзілі бокам. Хадзілі чуткі, нібыта

ў вежы жыве прывід старога дырэктара завода, па начах выходзіць, трымаючы ў руках пустую шкляную бутэльку, і да смерці палохае мінакоў.

Астраномы, па ўсім было відаць, прывідаў не баяліся ці ўмелі з імі дамаўляцца.

Юныя аматары зорак падняліся па жалезнай вінтавой лесвіцы наверх. Перад імі паўсталі драўляныя дзверы, на якіх вісеў вялікі амбарны замок. Саша адкрыў замок ключом, і ўсе ўвайшлі ў невялікае памяшканне. Тут было проста і сціпла: складная канапа, круглы стол, некалькі зэдлікаў, старое скуранае крэсла, жалезны бак, вядро і два агромністыя куфары на замках. Акуратная лесвічка вяла да люка ў столі.

— Гэта наш штаб, — сказаў Андрэй Мікалаевіч. — У баку — вада, каб піць. У самым вялікім куфары — журнал, коўдры, інструменты, розная драбязя. У другім куфары — пясок і вогнетушыльнік. Над гэтым памяшканнем — яшчэ адно, мы яго называем «гарышча». А адтуль — выхад на глядзельную пляцоўку. Дарэчы, у нас ёсць электрычнасць!

— Праўда, яна тут часта адключаецца, — сказаў Саша.

— Прывід свавольнічае, — усміхнулася Таня. — Але ў куфары ёсць свечы!

— А яшчэ запалкі, соль, сухары, крупы, лаўровы ліст і аптэчка! — пералічыла Маша.

— Лаўровы ліст? — здзівілася Соня.

— Так. Гэта ад моці.

— Ого! — сказаў Сева. — Вы рыхтуецца да канца свету, ці як?

— А то! Гэтая вежа столькі ўсяго перажыла, ёй не страшны ніякі канец свету, — Маша адамкнула адзін з куфраў і выцягнула адтуль плед. — Трымайце, Соня, каб не змерзлі: наверху холадна!

Валера вынес тэлескоп на глядзельную пляцоўку. «Пульсарам» вельмі хацелася убачыць поўню як мага бліжэй. Саша і Назар яшчэ днём уважліва прачыталі інструкцыю да інструмента і водгукі на форумах. Андрэй Мікалаевіч раз-пораз пазіраў на наручны гадзіннік. Раптам настаўнік сказаў:

— Бачу, вы тут і без мяне спраўляецеся. Пакіну вас ненадоўга, мне трэба ў аптэку. Хутка вярнуся назад. Валера за вамі прыглядзіць. Пачынайце назіранні без мяне!

— Добра, — адказаў Саша.

Чарноў спусціўся да вады, сеў у лодку і паплыў.

У астраномаў атрымалася наладзіць тэхніку і падключыць «Шмідт-Касэгрэн» да ноўтбука. Саша направиў аб'ектыў на поўню. Як і абяцалі, астраномы запрасілі Валеру першым паглядзець у тэлескоп. Валера паглядзеў у акуляр, сказаў: «Крута!» — і спусціўся ўніз — сцерагчы ўваход у вежу.

— А можна, я пагляджу? — спытаў Пашка.

— Можна. Толькі вельмі, вельмі асцярожна! — адказаў Назар.

Пашка кінуў і прыпаў вокам да акулара.

— Нічога сабе! — здзівіўся ён. — Гэта Месяц? А гэта на ім усе яго кратэры, кругі? Ого! А там чалавечкі жывуць? У месяцовых морах купаюцца? А вось яны разавылазцяць са сваіх каморак і пачнуць мне такія махаць: «Пашка, прывіта-а-анне!»

— Няма там ніякіх лунацікаў. На Месяцы нельга жыць! — сказаў Назар.

— Чаму?

- Там няма атмасферы, няма чым дыхаць і радыяцыя!
— А-а-а... шкада. А нашто туды людзі лятаюць?
— Як нашто? На Месяцы шмат розных элементаў, якія могуць быць нам карысныя. Тытан, алюміній, жалеза. Гелій-тры — крыніца тэрмаядзернага паліва.
— А золата? — ажывіўся Пашка. — Яно вельмі каштоўнае!
Назар усміхнуўся:
— Золата нават на Зямлі не ўваходзіць у дзясятку самых дарагіх рэчываў!
Пашка зноў прыпаў да акуляра.
— А я вось думаю, — сказаў ён, — што чалавечкі на Месяцы ўсё ж ёсць. Куды як весялей глядзець не проста на кавалак жалеза, які боўтаецца ў небе, а на планетку, на якой у цябе ёсць сябры! Гэ-э-эй, чалавечкі, прывецік!
Соня захуталася ў плед і села на краі вежы, звесіўшы ногі ўніз. Месяц яе не цікавіў.
— Асцярожна, Сонечка! — папрасіў Саша. — Мы адказваем за вас галовамі!
— Буду асцярожнай, калі вы мяне просіце, — сказала Соня з усмешкай і паглядзела на Сашу. Пасля яна ўздыхнула і дадала: — Што за дзіва! Без падзорнай трубы мне нельга гуляць па начах. А з падзорнай трубой — можна.
— Вам трэба заўсёды насіць з сабою тэлескоп! — параіў Саша і ўладкаваўся побач з Соняй.
— Тэлескоп? Ён такі цяжкі! Тады мне патрэбны той, хто будзе насіць тэлескоп замест мяне. Такі чалавек, які заўсёды будзе побач.
— А як жа Валера?
— І Валеру трэба адпачынак. Ён хоць і целаахоўнік, але таксама чалавек.
— Сонечка, а вы заўсёды звяртаецеся да людзе на «вы»?
— Так. Мяне прывучыў тата. Ён кажа, што любы чалавек, у любым узросце заслугоўвае павагі і ветлівага стаўлення. Я давяраю досведу свайго бацькі. Ён даў мне ўсё, што я маю.
— Акрамя свабоды.
— Нечым даводзіцца ахвяраваць. Зрэшты, ні ў каго з людзей няма абсалютнай свабоды. Інакш, калі б кожны рабіў што яму хочацца, людзі не змаглі б пабудаваць цывілізацыю.
— Вы вельмі разумная, Соня.
— І гэта таксама заслуга маіх бацькоў.
Соня паглядзела на неба.
— Якая прастора! Далеч і глыбіня... Добра, што ў людзей няма крылаў. Яны і ў небе паставілі б агароджы, — сказала яна.
Раптам Пашка, які з неверагоднай цікаўнасцю вывучаў Месяц, перапалохана сказаў:
— Хлопцы, я не хацеў! Я за нешта зачапіўся. Рычаг ці кнопачка... Складаная тэхніка! І ён уніз апусціўся, загудзеў, я не ведаю, што з ім зрабілася!
— А ну, адыдзі! — Назар падбег да тэлескопа, агледзеў яго, зірнуў у акуляр і з палёгкай выдыхнуў. — Не зламаўся. Проста наладкі збіліся. Зараз папраўлю... Чакайце... што гэта?
Назар уважліва прыгледзеўся.
— Глядзіце! Андрэй Мікалаевіч! — сказаў ён.
Астраномы падышлі да Назара.

— Дзе? Дзе ён?

— У гарадскім парку. Там, за ракой!

— І што ён там робіць?

Назар вывеў карцінку на экран ноутбука. «Пульсары» ўбачылі свайго настаўніка, які сядзеў на лаўцы пад ліхтаром і чытаў газету.

— Чытае газету? Уначы? Ён пакінуў нас адных на вежы, каб пачытаць газету ў гарадскім парку? А сказаў — у аптэку. Дзіўна, — сказала Маша.

— Можа быць, у яго рамантычная сустрэча, а ён саромеецца нам сказаць? — падзялілася думкай Таня.

— Зусім не падобна, ні кропелькі. На рамантычныя сустрэчы ходзяць з кветкамі і пры гальштуку, — заўважыла Соня, якая таксама падышла бліжэй. — А што за газета — відаць?

— Так... «Тэлепраграма»! — сказаў Назар, павялічыўшы выяву.

— І хто ў нашы дні чытае тэлепраграму? — здзівіўся Пашка. — Гэты Чарноў — чысты выкапень. Дыназаўр.

— Мой дзядуля таксама чытае тэлепраграму! — сказаў Сева.

— Сябры... — насцярожыўся Назар. — Глядзіце! Склаў газету, паклаў на лаўку. Паднімаецца. Ідзе адтуль. Ён пакінуў газету ў парку!

— Напэўна, праграма перадач нецікавая! — сказаў Пашка.

У гэты час да лаўкі, на якой ляжала пакінутая Чарновым «Тэлепраграма», падышла дзяўчына. Яна азірнула, ўзяла газету, паклала яе ў сумку і хутка, амаль бягом, выйшла з парку.

— А я ведаю яе! — сказала Соня. — Яна працуе ў краме цацак.

— Чарноў не першы раз так нас пакідае. Трэба высветліць, нашто ёй гэтая газета! — сказаў Саша.

— Давайце ўсталюем назіранне за гэтай мадамачкай, — прапанаваў Пашка.

— Пашка, я з табой! — падтрымаў Сева сябра.

— Толькі не зараз! Удзень. А ўвечары сустрэнемся тут, на вежы, і вы нам усё раскажаце. Толькі паводзьце сябе ціха і не прыцягвайце ўвагу! — папярэдзіў Саша, дапамагаючы Назару накіраваць «Шмідт-Касэгрэн» зноў на поўню.

— Зразумеў. Касцюм астранома не апрацаваць, — сказаў Пашка.

«Пульсары» вырашылі, што нічога не скажуць Чарнову. У рэшце рэшт, іх заданнем было назіраць за Месяцам, а не за сваім настаўнікам.

Працяг — у наступным нумары

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі
Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактары:
С. М. Курганова, М. М. Ізаітка
Мастацкі рэдактар:
Я. Д. Ваховіч
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
Г. К. Кірэенка
Камп'ютарны набор:
А. Г. Кахноўская
Стылістычны рэдактар:
К. М. Бандурына

Падпісана да друку 13.06.2018 г.
Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 5,58. Ул.-выд. арк. 5,06.
Тыраж 641 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2018

- 02 Дайджэст. Паветраны шарык: забава,
транспарт і зброя
- 04 Гісторыя поспеху. Мастакам патрэбныя
гледачы
- 08 Праектар. Каб марнаваць час цікава
- 10 Бел. літ. Спосаб злучэння
- 13 Месца. Горад цудаў, альбо Без акулераў лепш
відаць
- 15 Level 80. Радыёсігналы
- 17 Сітуацыя плюс. Калі справа не ў аб'ёме
- 21 Школа журналістыкі. Балалайка, здольная
натхняць
- 22 Школа журналістыкі. Еднасць
- 26 Адзін дзень. Надзея на цеплыню
- 30 3 апошняй парты. Глыбоцкія крылы
- 32 Верасок. Паэзія
- 34 Верасок. Проза. Матчыны рукі
- 35 Верасок. Проза. Палітра дваццаць першага
стагоддзя
- 37 Верасок. Проза. Прышэлец у гімназіі
- 41 Літаратурныя старонкі. Проза.
Алёна Беланоўка. Месяц чакае гасцей

Тэма наступнага нумара — «Кропка».

«Нашы Руіны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Мінская вобласць, Клецкі раён, вёска Урведзь.
Ветраны млын, канец XIX стагоддзя.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

МОЙ КАЛЕГА КОТ

